

Lunds universitet

Historiska institutionen

HIS K01

Seminarieledare: Wiebke Kolbe

Handledare: Hanne Sanders

Ventileringsdatum: LUX: A233, 28/11-2016, 15:15-17:00

Kyrkoherden, krönikan och kriget

En studie av den skånska åsiktsbilden på Skånska kriget utifrån *Den Nordiske Kriigs Krønicke*

Författare:

Markus Ahlberg

Innehåll

1.	Inledning.....	3
1.1	Ämnesvalsbakgrund.....	3
1.2	Syfte.....	4
1.3	Frågeställningar.....	4
1.4	Källmaterial, kritisk diskussion och avgränsningar.....	4
1.5	Forskningsläge.....	6
1.5.1	Om Sthen Jacobsens krönika.....	7
1.5.2	Om grymheter och lokalbefolkningens tillstånd under Skånska kriget.....	9
1.6	Metod.....	12
1.7	Teori.....	13
1.8	Historisk kontext.....	14
1.8.1	Om Skånska kriget med särskild fokus på åren 1676 och 1677.....	14
1.8.2	Om Sthen Jacobsen och hans krönika.....	15
1.9	Disposition.....	16
2	Analys.....	17
2.1	Bok II – Skåneland 1676.....	17
2.1.1	Grymheter och reaktioner.....	17
2.1.2	Partisk tendens mellan danskt och svenskt.....	22
2.1.3	Jacobsens syn på snapphanar.....	25
2.2	Bok III – Skåneland 1677.....	27
2.2.1	Grymheter och reaktioner.....	27
2.2.2	Partisk tendens mellan danskt och svenskt.....	30
2.2.3	Jacobsens syn på snapphanar.....	32
2.3	Komparation mellan de båda årens våldsskildringar, reaktioner och ställningstagande.....	33
2.3.1	Våldsskildringar mellan 1676 och 1677.....	33
2.3.2	Ställningstagande mellan krigets sidor mellan 1676 och 1677.....	35
2.3.3	Syner på snapphanar.....	36
3	Resultat.....	38
3.1	Frågornas besvarande.....	38
3.1.1	”Hur ställer sig Jacobsen till det Skånska krigets grymheter och våldsbrott?”.....	38
3.1.2	”Ställer sig Jacobsen eventuellt på någon särskild stridande sida?”.....	39
3.1.3	”Vad var Jacobsens syn på snapphanarna?”.....	40
3.1.4	”Går det att urskilja en allmängiltig åsiktsbild på Skånska kriget från Sthen Jacobsens <i>Den Nordiske Krigs Krønike</i> ?”.....	40
3.2	Idéer till vidare forskning.....	41
3.3	Avslutning.....	42
	Referenslista.....	44
	Källmaterial.....	44
	Litteratur.....	44
	Internet.....	44

1. Inledning

1.1 Ämnesvalsbakgrund

Krigen under 1600-talet har gått till historien som fulla av våld och misär som drabbat både arméer och civilbefolkning. Majoriteten av krig under denna tidsepok, såsom de många nordiska krigen under den svenska stormaktstiden, har blivit kända i historieböckerna för de lidanden som både soldater och civilbefolkning fått utstå under dessa. 1600-talets nordiska historia har även blivit känd som tiden då Skåne blev svenskt efter att ha tillhört Danmark i århundraden, historien om försvenskningen av Skåne. Denna försvenskning har i sig också en blodig och våldsam historia, kantad av krig såsom det Skånska kriget på 1670-talet med det blodiga slaget i Lund 1676 och det Stora nordiska kriget under det tidiga 1700-talet med slaget vid Helsingborg 1710. Skåne var ett landskap med rika resurser, och detta skulle leda till att provinsen fortsatte vara eftersträvat av både Sverige och Danmark långt efter införlivandet 1658. Skånska kriget var ett av de krig på skånsk mark där Danmark försökte återerövra sina förlorade provinser. Och precis som många andra krig under 1600-talet drabbades lokalbefolkningen värst och fick betala det största priset.

Det sena 1600-talet och tidiga 1700-talet och dess historia av konflikt mellan staterna i norra Europa (Sverige, Danmark-Norge, Polen, Ryssland med flera) intresserar mig mycket. Det var en historia full av strider om makt och herravälde över Öresund och Östersjön. Det är dock inte bara de militära eller statliga sidorna av krigen som är intressanta, utan även lokalbefolkningens situation under krigstillstånden, men även deras åsiktsbild på konflikterna. Av denna anledning kommer denna uppsats diskutera lokalbefolkningens opinion under krigstillstånd utifrån ett skånskt perspektiv med fokus på Skånska kriget 1675-1679.

När man tänker på den skånska opinionen under Skånska kriget och försvenskningen av Skåne får man ofta tankar på snapphanar och friskyttar som stred tillsammans med danskarna mot de svenska arméerna. Detta är dock endast en aspekt av helhetsbilden. Jag vill undersöka en mer allmängiltig aspekt av befolkningens åsikter. I denna uppsats kommer jag diskutera Skånska kriget utifrån det perspektiv den ickestridande delen av den skånska lokalbefolkningen hade. Vad ansåg Skånes befolkning om kriget, de stridande parterna och krigets konsekvenser?

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att komma närmare en mer allmängiltig skånsk åsiktsbild på det Skånska kriget än den som vanligtvis presenteras från ett snapphaneperspektiv. I och med att 1600-talets krig har gått till historien som förödande för både civilbefolkning och arméer är det därför ett relevant och intressant ämne att undersöka, och kan inkluderas i den forskning som gjorts om just civilbefolkningens situation under krigstid i tidigmodern tid. I min undersökning kommer jag att undersöka sen-1600-talskrönikan *Den Nordiske Kriigs Krønicke* av den skånska kyrkoherden Sthen Jacobsen för att se hur han beskriver krigets händelseförlopp och stridande parter. Detta görs för att undersöka vilken åsiktsbild som kan dras ut från just denna krönika. Jag kommer främst fokusera på de aspekter av krönikan som berättar om arméernas plundringar och övriga grymheter som påverkat lokalbefolkningen, men även på Sthen Jacobsens egna reflexioner kring de stridande parterna.

1.3 Frågeställningar

- Hur ställer sig Sthen Jacobsen till det Skånska krigets grymheter och våldsbrott?
- Ställer sig Jacobsen eventuellt på någon särskild stridande sida?
- Vad var Jacobsens syn på snapphanarna?
- Går det att urskilja en allmängiltig åsiktsbild på Skånska kriget från Sthen Jacobsens *Den Nordiske Kriigs Krønicke*?

1.4 Källmaterial, kritisk diskussion och avgränsningar

Det källmaterial som kommer att utgöra grunden för denna uppsats undersökning är, som ovan nämnt, Sthen Jacobsens krönika om Skånska kriget. Denna är ursprungligen titulerad *Den Store och Blodige fiire Aars Nordiske Kriig imellan Den Stormechtigste høybaarne første och herre Kong... Konge till (titulus) paa den eene och Den Stormechtigste høybaarne første och herre Kong... Konge till (titulus) paa den anden Siide. U-passioneret sammanskreffuet*. Dess titel sammanfattades dock till *Den Nordiske Kriigs Krønicke* i publiceringen, en titel även jag kommer använda mig av i denna uppsats. Krönikan sammanställdes runt 1680, kort efter Skånska krigets slut. Denna krönika redogör för och beskriver det Skånska krigets händelseförlopp i kronologisk ordning, från början av kriget i Nordtyskland till kriget på skånsk mark och slutligen fredsförhandlingarna 1679-1680. Krönikan fokuserar därigenom inte bara på händelserna i de sydsvenska provinserna, utan även på händelseförloppen på

kontinenten och vid den svensk-norska gränsen. Krönikan i sig är indelad i böcker som beskriver krigets kronologi och händelseförlopp. Krigets ursprung utgörs främst av en prologbok medan böckerna I, II, III, IV och V tar upp krigets skeenden i kronologisk ordning.

Sthen Jacobsens krönika publicerades aldrig under hans egen livstid utan publicerades först 1897 av historikern Martin Weibull efter att ha återfunnits i Uppsala universitetsbiblioteks samlingar. Från Weibulls egna granskningar, skrivna i hans förord till materialet, påpekar han att den ursprungliga krönikan är en handskrift, skriven på danska med 1600-talshandstil och sammanfattad i fem böcker som tar upp hela krigets skeende från början till slut. Samtidigt påpekar Weibull att ”i våra arkiv förekommer mera än en afskrift af denna krönika, men alla äro fragmentariska utom det i Uppsala universitets bibliotek förvarade exemplar”. Detta visar alltså att den mest kompletta versionen var den som fanns på Uppsalas arkiv.¹ Då handskriftens författare var anonym på titelbladet rådde det osäkerhet om författarens identitet men vid jämförelser med andra texter kom identiteten senare fram som den skånska kyrkoherden Sthen Jacobsen vid Kågeröds och Stenestads pastorat.² I sig är det ett mysterium även för Weibull hur Jacobsens krönika hamnade i Uppsalas arkiv men hans gissning är att den hamnat där tillsammans med ett antal andra skånska skrifter och handlingar.³ I sitt förord skriver Weibull att källan skrivits ihop som en sammanställning av diverse muntliga källor, egna samtida anteckningar och andras i form av krigsdagböcker, plakater med mera.⁴

Weibull ger kort efter förordet en kommentar innan krönikans presenterande där han förklarar att syftet var att återgiva handskriften i tryckt form. Vissa smärre ändringar påpekas dock, såsom borttagandet av onödiga stora bokstäver och ändring av stavning från sz till dubbelt s.⁵ I sig tycks krönikan vara oförändrad, särskilt betonat på språket. Inga fotnoter tycks heller ha gjorts i krönikans återtryck och inga större förändringar tycks därför ha ägt rum. Även gällande tid är källan tillförlitlig då den trots allt sammanställdes 1680, runt ett år efter Skånska krigets slut. Författaren var även skåning och sockenpräst mitt i lokalsamhället, vilket bekräftar den rumsliga närhetsaspekten. Det som Jacobsen själv inte bevittnade togs från andra samtida källor. I form av närhet och relevans för mina frågeställningar och min undersökning är därför detta källmaterial bra. Källan kan vara tendentiös, men detta lär inte vara ett problem då det är just detta som jag hoppas kunna undersöka. Problemet hade varit

---

¹ Förord av Martin Weibull, Sthen Jacobsen, *Den Nordiske Kriigs Krønike. utgifwen af Martin Weibull*, Lund 1897, C.W.A. Gleerups förlag, 1972 års utgåva s. XVII.

² Weibull, s. XVII-XVIII.

³ Weibull, s. XVIII.

⁴ Weibull, s. XXXVII.

⁵ Weibull, s. XLI-XLII.

om källan just inte varit tendentiös. Särskilt givande hade tendensen varit om den funnits i beskrivningar Jacobsen gjort om saker han själv upplevt eller i form av eventuella religiösa referenser. Den geografiska aspekten är dock begränsad. Som Weibull själv anmärker i förorden är det så att ”händelserna inom Skånelands gränser äro hans [Jacobsens] egentliga fält”.⁶ Det är därför av vikt att fokusera främst på de områden som författaren själv kom från – de sydsvenska provinserna med särskild fokus på Skåne. Annan problematik ligger i språket som är skrivet på gammal danska som idag kan tyckas vara ålderdomlig, svårläst och omständlig.

Genom att undersöka denna krönika hoppas jag kunna ta reda på vad för sorts syn och generell åsiktsbild Sthen Jacobsen hade på Skånska kriget, dess stridande parter och misär. Då Jacobsen själv kom från Skåne lär jag främst fokusera på vad han har skrivit om angående kriget i de sydsvenska provinserna, alltså Skåne, Blekinge och Halland. Detta blir min geografiska avgränsning. Tidsmässigt lär min avgränsning hålla sig till åren 1676 och 1677 då dessa var de år då det Skånska kriget var som mest aktivt på sydsvensk mark. Jag kommer främst fokusera på skildringar av arméernas plundringar och övriga grym- och våldsamheter, bland annat i relation till lokalsamhället men även andra aspekter som kan tala för opinionen på krigets stridande sidor. Jag kommer därför inte lägga fokus på statistiska uppräknings av arméernas storlekar eller, om inte nödvändigt, vilken här som leddes av vilken fältherre. Om nödvändigt kan slag inkluderas om det på något sätt går att finna tendens i innehållet eller om särskilda grymhetsskildringar mot ickestridande parter går att finna i dem. Om det finns något som talar för det lär jag även fokusera på den åsiktsbild lokalbefolkningen hade i jämförelse med Jacobsens åsikt.

1.5 Forskningsläge

Forskningsläget till denna uppsats diskuterar alla på något sätt Skånska kriget och kan delas in mellan de delar som går djupare in på Jacobsens krönika och de som fokuserar på tillståndet under själva konflikten.

---

⁶ Weibull, s. XXXIII.

1.5.1 Om Sthen Jacobsens krönika

Bland de delar av forskningen som behandlar Jacobsens krönika finner vi Christopher Collstedts artikel "Kyrkoherden och krigskrönikören" i boken *Förmoderna Livshållningar. Dygder, värden och kunskapsvägar från antiken till upplysningen* vars huvudsyfte är att analysera synen på militärt våld under 1600-talet utifrån Jacobsens krönika.⁷ Detta gör han dock mest som en jämförelse med andra mer eller mindre samtida perspektiv och synsätt och är därför snarare en undersökning av hur olika tankesätt under tidigmodern tid bröts mot varandra. Min undersökning fokuserar snarare på lokalbefolkningens perspektiv på kriget, dess stridande parter och konsekvenser med Jacobsen som representant. Collstedt beskriver i sin artikel krönikan främst som moraliskt och etiskt neutral. Jacobsen varken fördömde eller rättfärdigade våldsskildringarna som sidorna beskrivs ha begått, utan återgav mestadels händelseförlopp och uppräknande av sårade och döda. Detta tycks till synes upprätthållas och förstärkas av hänvisningar till myndighetspersoners uttalanden samt olika texter, lagar och förordningar.⁸ Våldet verkar i Jacobsens krönika alltså inte i sig vara ett etiskt problem.⁹ Collstedt påpekar även bristen på religiösa analogier och tendenser i krönikan, Jacobsens yrke till trots.¹⁰ Samtidigt som Jacobsen beskrivs som varken fördömande eller rättfärdigande så påpekar Collstedt att Jacobsen visar viss empati i sin krönika i form av våldsamheter som "ödelägger och förändrar individer".¹¹ Krönikan beskrivs trots allt vara fylld av våldsskildringar och allt vad det innebär.¹² Ett exempel är att Jacobsen uppenbarligen kallat många av krigets grymheter, som till exempel dråpet av en kvinna från den danska trossen eller åsynen av soldater flyendes skrämde från vettet efter Slaget vid Lund, respektive "en stor ynch" och "ett mord och icke ett feldtslag".¹³ Collstedt skriver dock att det är få gånger som just allmogen eller meniga får en mer individualiserad roll i lidandet, och att detta istället går vanligtvis till högre befäl.¹⁴

Det, för min undersökning, mest relevanta avsnittet i Collstedts artikel diskuterar det militära våldets etik. Där förklaras åter att Jacobsens krönika främst är en sammanställning av samtida

---

⁷ Christopher Collstedt, "Kyrkoherden och krigskrönikören", Marie Lindstedt Cronberg, Catharina Stenqvist (red), *Förmoderna livshållningar. Dygder, värden och kunskapsvägar från antiken till upplysningen*, Nordic Academic Press, Lund 2008, s. 185.

⁸ Collstedt, s. 187.

⁹ Collstedt, s. 192.

¹⁰ Collstedt, s. 188.

¹¹ Collstedt, s. 192-193.

¹² Collstedt, s. 186.

¹³ Collstedt, s. 189, s. 191.

¹⁴ Collstedt, s. 193.

traktat, krigsdagböcker och egen vittnesbörd.¹⁵ Vad som dock är intressant för Collstedt är att Jacobsen uppenbarligen i sin krönika visar ett politiskt intresse och hänvisar till plakat och andra refereringsmedel för att bevisa om krigens gärningar var legitima eller inte.¹⁶ Jacobsen diskuterar även de rättsliga aspekterna av det militära våldet som han talar om som goda intentioner men att dessa inte fungerade då plundringen ändå skedde. Generellt beskriver Collstedt Jacobsens syn på kungamakternas etik som kritisk och att Jacobsen ansåg den paradoxal.¹⁷ Avslutningsvis skriver Collstedt att i Jacobsens krönika måste våldet ses som en självständig kategori handlingar som främst syftar på oordning, maktmissbruk och fysiska övergrepp som dessutom kunde förändra människan psykiskt.¹⁸ Collstedt menar även att även om Jacobsens krönika i sig varken fördömde eller prisade våld kunde det mycket väl väcka läsarens moraliska och etiska tänkande.¹⁹

Till forskningsläget om Jacobsens krönika bör även förordet som Martin Weibull skrev till den återtryckta källan inkluderas. Det ligger något närmare min undersökning då det är en sammanfattad analys av krönikans innehåll. Även han, likt Collstedt, påpekar krönikans saklighet och att Jacobsen främst bör ses som en samlare av material för denna sammanställning och att ”det personliga kommer ej till att framträda hvarken i skildringen af andra eller i fråga om författaren sjelf”. Weibull påpekar även krönikans våldsamma innehåll, med bland annat lokalbefolkningens lidanden och de våldsamma slagen, bland annat de lidanden hans egen bygd fått lida. Trots detta, skriver Weibull att Jacobsen, då han svurit trohet till den nya svenska övermakten, varken ställde sig på den ena eller andra sidan av kriget, trots hans danska ursprung utan förhöll sig endast till Gud.²⁰ Generellt påpekar dock Weibull att det är svårt att veta vilken av de krigsförande sidorna som behandlade Skåne värst. Hans personliga teori är att Kristian V av Danmark-Norge och de danska härarna ansvarade för detta, bland annat då han lagt märke till ”ett drag af mildhet” i Jacobsens skildringar av Karl XI. Detta i form av att beskriva honom som fördömande av plundringarna och grymheterna. Trots det beskriver han att kungens fördömande och goda avsikter uppenbarligen inte gjorde någon skillnad då svenskarna fortsatte att plundra.²¹ Weibull påpekar även att Jacobsen uppenbarligen skrivit om Kristian V:s uttalanden som

---

¹⁵ Collstedt, s. 194.

¹⁶ Collstedt, s. 194-195.

¹⁷ Collstedt, s. 196.

¹⁸ Collstedt, s. 198.

¹⁹ Collstedt, s. 201.

²⁰ Weibull, s. XXXIII, s. XXXIV.

²¹ Weibull, s. XXXIV-XXXV.

”mindre fördelaktiga”.²² Detta skiljer Collstedts och Weibulls forskningsläge åt, då Weibull teoriserar fram ett antingen direkt eller indirekt ställningstagande hos Jacobsen medan Collstedt ser Jacobsen som saklig och neutral. Vad däremot Weibull och Collstedt har en liknande syn på är Jacobsens medkänsla och empati för lokalbefolkningen.²³

Till forskningsläget om Jacobsens krönika inkluderas utdrag från Alf Åbergs bok *Kampen om Skåne under försvenskningstiden* där Åberg förklarar Jacobsen främst som krigets första historieskrivare.²⁴ Åberg påpekar i sin bok att Jacobsen till en början ställt sig positiv till danskarna men efter slaget vid Lund ställt sig på ett mer avvaktande plan, något som många andra präster beskrivs ha gjort också.²⁵ Denna tendens kan förhoppningsvis spåras i krönikans innehåll. Åberg beskriver dock Jacobsens krönika som i stort sett opartisk och kritiserar båda sidorna. Som skånsk präst var Jacobsen bunden i ed till den svenska kronan men, påpekar Åberg, Jacobsen förde först och främst böndernas talan. För övrigt beskriver Åberg Jacobsen även kritisk mot och även fördömande av snapphanarna och danskarnas samarbete med dessa under kriget.²⁶

1.5.2 Om grymheter och lokalbefolkningens tillstånd under Skånska kriget

Följande exempel på litteratur kommer främst fokusera på lokalbefolkningens tillstånd under Skånska kriget. Till detta inkluderar forskning om hur lokalbefolkningen berördes av kriget och även om snapphanarnas roll under kriget.

Helga Leides artikel ”Ödeläggelse och uppodling efter skånska kriget – En studie av gårdar, bönder och jordens uppodling i Landskronatrakten 1675-1700” diskuterar lokalbefolkningens situation och tillstånd under Skånska kriget med fokus på Landskronaområdet. Hennes forskning fokuserar främst på utvecklingen i området och inte på lokalbefolkningens opinion. Även här kan vi se, bland annat utifrån referenser till Jacobsen, hur det Skånska kriget påverkade lokalbefolkningen. Leide skriver i sin artikel att under Skånska kriget var Landskrona ett svårt härjat område och hade blivit danskt redan under krigets början för att sen få många av sina byar brända på order av kung Karl XI december 1676 för att minska tillskottet på ved och proviant till danskarna i Landskrona stad. Detta, tillsammans med en

---

²² Weibull, s. XXXVI.

²³ Weibull, s. XXXV.

²⁴ Alf Åberg, *Kampen om Skåne under försvenskningstiden*, Natur och Kultur, Stockholm 1994, s. 101, 113.

²⁵ Åberg, s. 113.

²⁶ Åberg, s. 124.

massutvandring från området, lämnade Landskronaområdet väldigt öde. Detta refererar Leide också till utifrån Jacobsens krönika.²⁷ Medan Karl XI vädjade att de skånska bönderna skulle flytta till de svenska zonerna flyttade dock majoriteten till Danmark efter Kristian V:s uppmaningar om asyl tills kriget var över. Där stannade de, något som Leide och andra historiker hon refererar till i sin artikel, främst berodde på att de inte fick återvända.²⁸

Claes-Göran Isacsons bok *Skånska kriget 1675-1679* lägger främst fokus på krigets händelseförlopp men tar till viss del även upp några exempel på befolkningens opinion och på arméernas relation till lokalbefolkningen. I sin bok beskriver Isacson många av de skånska städerna under krigets början som främst dansksinnade. I Helsingborg till exempel välkomnades den danska kungen Kristian V av borgarna som även svor honom trohet, och på liknande sätt övertogs Karlshamn med hjälp av dansksinnade blekingska bönder och i Halmstad beskrivs befolkningen ha varit generellt dansksinnad och, för svenskarna, inte att lita på.²⁹ Samtidigt påpekar även Isacson grymheter i krigsföringen från båda parter, såsom den av danskarna ledda tretimmarsplundringen av Kristianstad, det massmord svenskarna utförde på skadade och sjuka danska soldater vid Hyllinge bro och den ”sedvanliga plundringen” den svenska hären förde från Helsingborg till Bårslöv. Många av dessa händelser beskrivs av Isacson som inte alls märkvärdiga för tiden, såsom massmordet vid Hyllinge bro.³⁰

I sin bok *Efter Roskildefreden 1658 – Skånelandskapen och Sverige i krig och fred* diskuterar Hanne Sanders de olika efterföljderna av freden i Roskilde utifrån krigiska och fredliga aspekter. I detta fall kommer främst de krigiska aspekterna att vara i centrum för forskningsläget. I kapitlet ”Krigets krav och finansiering” skriver Sanders att under 1600-talets krig var det vanligt för arméerna att uppehålla sig och livnära sig på det ockuperade område man befann sig, då det var dyrt att skicka tillbaka soldaterna om förnödenheterna tog slut. Detta i sig ledde till att kriget under 1600-talet blev så långvariga.³¹ Skånska kriget var uppenbarligen inget undantag och tunga skatter lades på lokalbefolkningen av både de svenska och de danska härarna, vilket ledde till att varken de svenska eller danska arméerna

---

²⁷ Leide, Helga, ”Ödeläggelse och uppodling efter skånska kriget - En studie av gårdar, bönder och jordens uppodling i Landskronatrakten 1675-1700”, *Scandia* 1971

<http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/849/634> s. 398-399 - 26/10-2016.

²⁸ <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/849/634> s. 399-401 - 26/10-2016.

²⁹ Claes-Göran Isacson, *Skånska kriget 1675-1679*, Historiska media och Svenskt militärhistoriskt bibliotek, Riga 2009, s. 20, 24, 29-30.

³⁰ Isacson, s. 27-28, 40-41.

³¹ Hanne Sanders, *Efter Roskildefreden 1658. Skånelandskapen i krig och fred*, Makadam, Göteborg Stockholm 2008, s. 20.

tycks ha varit populära bland den skånska allmogen, något som strider emot Isacsons tes om ett främst danskt ställningstagande.³² Sanders menar att de båda arméerna även plundrade under kriget och refererar, likt Leide, till de svenska plundringarna i Landskronatrakten.³³ De stridande parterna krävde dock inte bara proviants och skatter av lokalbefolkningen, utan även trohet och lojalitet, påpekat i kapitlet ”Krig och lojalitet”.³⁴ Då Skånska krigets maktbalans var så rörlig rådde det generellt också ett skiftande av befolkningens trohet och lojalitet. Lojaliteten kunde skifta från en sida till en annan på rekordtid och det kunde vara svårt att övertyga den nya fursten att lojaliteten verkligen gällde honom. Ofta, när väl den andra stridande parten anlände, kunde dessa lojalitetsskiften vara svåra att förklara och i värsta fall även leda till avrättning för förräderi. På detta sätt upplevde både den danska och den svenska sidan att den skånska befolkningen visade ett stort illojalt beteende under Skånska kriget.³⁵ Generellt gällde det för befolkningen att visa lojalitet mot de som hade vapen och lokal makt för att sedan hoppas kunna undanförlora lojalitetsskiftet.³⁶

I kapitlet ”Snapphanar i krig” skriver Sanders om hur begreppet ”snapphane” från början brukade länkas till stråtrövare och kriminella innan försvenskningstiden. Snapphanerörelsen var egentligen ingen rörelse i sig alls utan snarare var det svenskarna som bestämde vilka som var snapphanar och vilka som inte var det, vilket kan innebära att det kan ha funnits många olika typer av motstånd mot svenskarna som vi inte känner till. I sig var det alltså skillnad på snapphanar och stråtrövare då de stod för olika saker.³⁷ Under skånska kriget motiverades motståndet mot svenskarna främst av ilska över skatterna ryttarinkvarteringar men förmodligen även över en tilltro till att danskarna skulle lyckas återerövra de sydsvenska provinerna. Snapphanarna beskrivs av Sanders ha varit ett stort problem för den svenska armén då de bland annat störde transporten av proviant och soldater.³⁸

Forskningsläget om snapphanarna under Skånska kriget inkluderar även Göran Rystads artikel ”Snapphanarna och ’det lilla kriget’” i boken *Kampen om Skåne*. I sin artikel skriver Rystad att begreppet ”snapphane” i sig är problematiskt och att innebörden varierar beroende på om författaren haft ett svenskt eller ett skånskt-danskt perspektiv. Även om svenskarna till exempel såg snapphanarna främst som stråtrövare och plundrare är begreppet i sig diffust och

---

³² Sanders, s. 21-23.

³³ Sanders, s. 22-23.

³⁴ Sanders, s. 25.

³⁵ Sanders, s. 26-27.

³⁶ Sanders, s. 28.

³⁷ Sanders, s. 37-38.

³⁸ Sanders, s. 41.

har kommit att bli ett samlingsnamn för flera aspekter, såsom deltagarna i bondeuppbåden, medlemmarna i de danska organiserade friskyttekårerna och de skogsband som förde guerillakrigsföring och agerade stråtrövare.³⁹ Det finns generellt inte många givna exempel på hur bönder gick man ur huse för att, som bondeuppbåd, slå tillbaka mot svenskarna och alla de som finns kommer från krigets inledningsskede, enligt Rystad, och majoriteten av snapphanar skulle egentligen gå med friskyttarna som organiserades av danskarna.⁴⁰

1.6 Metod

I undersökningen till denna uppsats kommer jag att använda mig av en kvalitativ undersökningsmetod. Mer precist kommer metoden att vara av hermeneutiskt slag, då jag ämnar tolka innehållet i krönikan. I denna undersökning kommer Jacobsen att agera representant för lokalbefolkningen, något som kan motiveras med det faktum att han var kyrkoherde mitt i lokalsamhället och var därinom i nära kontakt med befolkningen. Då det ligger i centrum av min undersökning kommer jag främst att fokusera på de berättande aspekter som beskriver krigets grymheter och våld. För att specificera kommer jag gå in särskilt på de aspekter där våldet urartar och drabbar ickestridande, såsom lokalbefolkning och armétross. Krigsförande eller stridande soldater är därför inte av intresse för undersökningen, och inte heller befälhavares öden. På detta sätt hoppas jag kunna besvara mina frågeställningar och få fram en lokal sydsvensk eller skånsk åsiktsbild på skånska kriget, dess sidor och våldsamerheter. Till min undersökning kommer jag även att fokusera på hur de båda sidorna beskrivs av författaren. Om han ställer sig på någon sida direkt eller indirekt eller om han visar neutralitet helt igenom. Detta görs för att se om en tendens går att finna i krönikan. En komparation mellan de båda utvalda åren 1676 och 1677 kommer också att göras för att se hur Jacobsens möjliga tendens och våldsskildringar har förändrats.

För att kunna besvara mina frågeställningar kommer Jacobsens krönika att noggrant undersökas innehållsmässigt. Innehållet kommer i sig att presenteras i analysdelen där det kommer att diskuteras utifrån egna slutsatser, det tidigare forskningslägets slutsatser och utifrån teorin (varav denna presenteras och diskuteras vidare nedan). Till hjälp för att hitta eftersträfvade delar av innehållet används även den innehållsförteckning Martin Weibull tecknat upp i början av krönikan.

---

³⁹ Göran Rystad, "Snapphanarna och det lilla kriget", Göran Rystad (red), *Kampen om Skåne*, Historisk media, Lund 2005, s. 286-287.

⁴⁰ Rystad, s. 287-288.

Generellt finns det ingen problematik med att arbeta med denna typ av metod. Källmaterialet är till synes tillräckligt bidragande med information för undersökningen och avgränsningarna har sållat bort de mer ointressanta delarna av krönikans innehåll.

1.7 Teori

En enhetlig teori går inte att tala om i denna undersökning. Teorin uppbyggs snarare av inslag från olika teoretiska infallsvinklar. I sig uppbyggs denna av inslag från olika teoretiska infallsvinklar. Detta val är anpassat efter mina frågeställningar och mitt syfte. Då jag kommer att fokusera på lokalbefolkningen och dess åsikter på kriget, men även Jacobsens, är det därför säkert att det kommer finnas både mentalitetshistoriska och diskursanalytiska inslag i undersökningen.

Då det är främst åsikter och perspektiv som diskuteras i denna undersökning är det av vikt att använda sig av en mentalitetshistorisk utgångspunkt. I Stellan Dahlgren och Anders Floréns bok *Fråga det förflutna – en introduktion till modern historieforskning* skriver författarna att mentalitetshistoria främst lägger fokus på åsikter, attityder, normer och dagliga vanor som delas av ett kollektiv på ett mer eller mindre medvetet plan, det vill säga ett fokus på samhällets och folkets mentaliteter.⁴¹ Åsikter är, som sagt var, det centrala i denna undersökning och därför är en mentalitetshistorisk teori av relevans. Här låter jag en persons skrivelser stå som representativa för detta för att få fram lokalbefolkningens syn. Jacobsen var trots allt sockenpräst mitt i lokalsamhället och förmodligen i god ton med sin församling, av lokalbefolkningen. I jämförelse med vad lokalbefolkningen ansåg och Jacobsens åsikter lär därför de mentalitetshistoriska inslagen vara av nytta.

De diskursanalytiska inslagen är användbara i undersökningen då, som ovan nämnt, fokusen utgår från en särskild källa skriven av en enskild person. I *Diskurser och konstruktioner – En sorts metodbok* skriver Mats Börjesson att diskurser representerar eller föreställer verkligheten samtidigt som de i sig skapar världen genom läggande av tyngdpunkter och givande av särskilda selektiva skildringar och urval. På detta sätt kan man säga att diskurser är både konstruerande och konstruerade och därigenom kopplade till författarens verklighetssyn.⁴² Diskursanalysen är därför till för att undersöka vad Jacobsen lägger särskilt

---

⁴¹ Stellan Dahlgren och Anders Florén, *Fråga det förflutna. En introduktion till modern historieforskning*, Studentlitteratur AB, 1996, s. 200-203.

⁴² Mats Börjesson, *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*, Lund 2003, s. 19.

tonvikt på i sin krönika, i form av skildringar av sidorna och grymheterna. Alltså, de mentalitetshistoriska inslagen fokuserar på åsikterna i krönikan, sett utifrån både Jacobsens perspektiv men även utifrån ett bredare samhällsperspektiv, medan de diskursanalytiska inslagen fokuserar på hur Jacobsen skildrat krigets grymheter och vilka urval han gjort.

1.8 Historisk kontext

1.8.1 Om Skånska kriget med särskild fokus på åren 1676 och 1677

Skånska kriget var en konflikt i norra Europa mellan åren 1675 och 1679 mellan främst Danmark-Norge och Stormaktssverige. Efter att den svenska kungen Karl X Gustav korsade stora och lilla Bält vintern 1658 var Danmark-Norge tvungna att avträda de rika provinserna Skåne, Halland och Blekinge, samt Bornholm och Trondheims län (vilka senare skulle bli lämnade tillbaka efter svenskarnas fortsättningskrig samma år) i freden i Roskilde. Då Skåne särskilt var en ekonomiskt och strategiskt viktig del av Danmark var detta en hård fred att acceptera. Detta ledde till att danskarna vid första bästa tillfälle ansåg att en invasion av Skåne och Bohuslän skulle vara nödvändigt. Kriget i sig började på kontinenten sommaren 1675 som en konflikt mellan Tysk-Romerska riket och Holland mot Sverige om de nordtyska provinserna. Hollands allierade Danmark såg detta som det perfekta tillfället att ta tillbaka vad de förlorat i Roskildefreden och krig förklarades 2:e september.⁴³

Kriget på Skånsk mark inleddes efter svenska nederlag mot danskarna till sjöss, såsom förlusten vid Ölands södra udde den 30:e maj 1676.⁴⁴ Genom att förvirra svenskarna riktade man först en attack mot Gotland, Öland och Ystad.⁴⁵ Den 29:e juni landsteg den danska hären vid dess egentliga mål, Råå söder om Helsingborg, och därifrån började den avancera. Man intog Ängelholm, Helsingborg, Landskrona, Karlshamn och Kristianstad utan större problem och snart var majoriteten av Skåne under dansk kontroll. Så gott som bara Malmö förblev svenskt.⁴⁶ Det svenska motståndet började först hårdna till vid slaget vid Halmstad den 12:e augusti då de svenska arméerna hade lyckats komma till Skånelandskapen. Slaget vid Halmstad resulterade i svensk seger och därifrån fortsatte den svenska armén mot Skåne och kriget fortsatte, trots vinterhalvårets ankomst.⁴⁷ Kort efter segern vid Halmstad kapitulerade

---

⁴³ Isacson, s. 9-10.

⁴⁴ Isacson, s. 11-16.

⁴⁵ Sanders, s. 17.

⁴⁶ Sanders, s. 17, 18.

⁴⁷ Isacson, s. 36-39.

även Helsingborg och från orten Bårslöv fortsatte svenskarna vidare mot Lund där de mötte den danska armén den 4:e december i vad som skulle bli krigets blodigaste slag.⁴⁸ Båda sidor led stora förluster under slaget men det slutade i svensk seger.⁴⁹

Vid 1677 var kriget ännu inte över och en lång och kall vinter tärde på de båda arméerna. Samtidigt hade snapphanerörelsen börjat växa sig starkare sedan krigets utbrott och blev ett problem som svenskarna var tvungna att handskas med. Under ledning av Johan Gyllenstierna infångades och avrättades flera snapphanar.⁵⁰ Striderna fortsatte under våren då svenskarna lyckades återerövra Karlshamn under mars månad och danskarna gjorde ett misslyckat försök att erövra Malmö den 11:e juni.⁵¹ Landskriget fortsatte och den 14:e juli möttes danska och svenska arméer igen utanför Landskrona, något som skulle leda till ett annat av krigets mer blodigare slag.⁵² Slaget slutade i svensk seger men Landskrona hölls kvar under dansk kontroll. Svenskarna misslyckades även med att återerövra Kristianstad.⁵³

Efter slaget vid Landskrona började kriget klinga av ett tag innan det började ta fart igen 1678 då danskarna började avancera norr om Landskrona och intog Ängelholm den 27:e april och Helsingborg den 9:e juni men på grund av brist på kontakt med danskarna i Kristianstad föll snart Kristianstad för svenskarna den 4:e augusti. Ett nederlag började bli självklart för Kristian V som den 29:e juli gav order att skövla Skåne, inklusive städerna Lund, Laholm, Ystad, Trelleborg, Simrishamn och Skanör samt ett antal herrgårdar och alla kvarnar, all säd och foder, båtar och skepp med mera. Detta för att skövla det som kunde utgöra svenska skatteområden efter kriget. När kriget väl var över hade endast den danska sidan två städer kvar, Helsingborg och Landskrona, som man under fredsförhandlingarna lämnade tillbaka med resten av Skåne.⁵⁴

1.8.2 Om Sthen Jacobsen och hans krönika

Sthen Jacobsen var en skånsk kyrkoherde och krönikeskrivare. Han föddes 1642 som son till kyrkoherden Jacob Nielsen och dennes andra hustru Ursille på Kågeröds prästgård i västra Skåne (då tillhörandes Danmark). Han hade studerat under 1650- till 60-talen i Köpenhamn

---

⁴⁸ Sanders, s. 17; Isacson, s. 43.

⁴⁹ Isacson, s. 57.

⁵⁰ Isacson, s. 62-64.

⁵¹ Sanders, s. 17; Isacson, s. 64-65, 69.

⁵² Isacson, s. 77-78, 94-97.

⁵³ Sanders, s. 17.

⁵⁴ Sanders, s. 17-18.

och var utbildad inom den klassiska antika och medeltida litteraturen och kunde både läsa och skriva på både latin och grekiska. Han hade även varit aktiv militärt och var uppskriven på rullarna av de studenter som försvarade Köpenhamn under belägringen 1658. År 1663 efter sin återkomst från Köpenhamns universitet, vid den tid då Skåne varit svenskt sedan 1658, vigdes han till kyrkoherde i sin fars pastorat den 27:e november. Som kyrkoherde i Kågeröd och Stenestads stift levde han i lokalsamhällets mitt och var troligen väl förtrogen hos allmogen och med dess levnadsförhållanden och föreställningsvärldar. Under sin tid som kyrkoherde fortsatte han leva i krigets skugga då Skånska kriget rasade mellan åren 1675 och 1679 där han bevittnade bland annat både slagen vid Landskrona och Lund och ett flertal andra grymheter som kriget förde med sig, och detta skrev han senare ner i sin krönika om kriget. Mer än så tycks vi inte veta om Jacobsen mer än att han dog 1696, efterlämnade tre barn och efterträddes av den svenska kyrkoherden Eric Herlin.⁵⁵

Jacobsens krönika sammanställdes troligen runt 1680 men publicerades aldrig under hans samtid. Dess tillkomsthistoria är ett mysterium och under mer än tvåhundra år låg den bortglömd i Uppsala universitetsbiblioteks samlingar. Där återhittades den först 1897 av historikern Martin Weibull som tryckte och publicerade verket.⁵⁶ Weibulls egen teori var att verket tidigare hade tillhört historikern Sven Lagerbring för att senare hamna i Uppsalas samlingar.⁵⁷ Weibull gav ut den 1897 med den nya och mer simplare titeln *Den Nordiske Kriigs Krönicke*. Krönikan är fylld med våldsskildringar, blodutgjutelse, bestraffningar, plundringar och andra grymheter men verket i sig är anonymt. Ordet ”opassionerat” i titeln tyder även på att krönikan skrevs opartiskt.⁵⁸

1.9 Disposition

Efter inledningen påbörjas undersökningen i en analys där skildringar och reaktioner från Jacobsens krönika över grym- och våldsamerheter, hans och lokalbefolkningens möjliga ställningstagande och hans syn på snapphanarna presenteras och diskuteras utifrån åren 1676 och 1677. Därefter kommer båda årens skildringar, reaktioner och ställningstagande att jämföras i en komparation. I resultatkapitlet besvaras frågorna utifrån analysens slutsatser och exempel på vidare forskning tas upp för att senare följas av en kort avslutning.

---

⁵⁵ Collstedt s. 184-185; Weibull, s. XXI-XXXVIII.

⁵⁶ Collstedt, s 186-187.

⁵⁷ Weibull, s. XV-XVII.

⁵⁸ Collstedt, s. 186-187.

2 Analys

Med analyskapitlet påbörjas denna uppsats undersökning. Här kommer exempel på Sthen Jacobsens skildringar av brutalitet och grymheter mot ickestridande, hans egna reflexioner över dessa, möjligt sidotagande till antingen den ena eller andra sidan och synen på snapphanarna att presenteras och analyseras. Genom att undersöka detta i krönikan hoppas jag få reda på vad för sorts åsiktsbild Jacobsen hade på Skånska kriget, dess sidor och händelser.

Som ovan nämnt är titeln *Den Nordiske Kriigs Krønike* en förkortad version av den ursprungliga titeln (se ovan för hela titeln). I ursprungstiteln är det värt att lägga märke till att varken namnen på de stridande staterna eller dess kungar är skrivna och att krönikans titel avslutas med kommentaren ”U-passioneret sammanskreffuet”.⁵⁹ ”Opassionerat sammanskrivet” kan tyda på att krönikan var menad att bli skriven på ett så objektivt och neutralt sätt som möjligt, något som bland annat påpekats i Collstedts artikel.⁶⁰ Titelsidan följs av en prolog där Jacobsen förklarar krigets ursprung och Bok I som behandlar utvecklingen i Nordtyskland 1675 I Bok II tas år 1676 upp där beskrivningar av utvecklingen i Skåneland kommer vara den centrala delen för denna undersökning. På samma sätt är krigets utveckling i Skåneland relevant i Bok III som behandlar år 1677. Böckernas händelseförlopp presenteras var för sig för att senare jämföras i en komparation.

2.1 Bok II – Skåneland 1676

2.1.1 Grymheter och reaktioner

Såsom bland annat påpekat av Collstedt och Weibull är våldet och grymheterna ständigt närvarande i Jacobsens krönika. De beskrivs drabba både soldater, befäl och oskyldiga ickestridande. Den första våldsskildringen i sig är den danska landstigningen vid Ystad den 27:e juni 1676. I sin krönika skriver Jacobsen att, efter förhandlingar och en svensk vägran att kapitulera med motivationen att den svenska befälhavaren och Ystads folk var trogna den svenska kungen Karl XI, satte danskarna igång ett bombardemang av Ystad för att senare låta sätta in en landstigning som segrade och övertog staden.⁶¹ Detta är dock inte en djupgående skildring och förklarar inte heller hur många borgare och andra ickestridande, till skillnad från soldater, som dog under attackerna. Det närmsta lokalbefolkningen vi kommer är under slutet

---

⁵⁹ Sthen Jacobsen, *Den Nordiske Kriigs Krønike* – utgifwen af Martin Weibull, Lund 1897, C.W.A. Gleerups förlag, 1972 års utgåva, titelsida.

⁶⁰ Collstedt, s. 187.

⁶¹ Jacobsen, s. 34-35.

av striderna där borgarskapet kapitulerar och svär trohetsed till den danska kungen, Kristian V.⁶²

Ett antal av våldsskildringarna är dock detaljerat beskrivna. Det är här som man främst finner Jacobsens syn på våldet. I några mer eller mindre individuella exempel skildrar Jacobsen hur ickestridande individer i kriget lidit som konsekvens av sidornas illdåd och grymheter. Ett praktexempel, som även har diskuterats av Collstedt i hans artikel, är en händelse under slaget vid Halmstad den 17:e augusti 1676.⁶³ I denna skildring skriver Jacobsen om hur en rasande svensk soldat attackerade en ”fruchtsommelig dansk officer-qvinde” och högg kvinnan i stycken så att två levandes barn föll ur livmodern. De tre kropparna beskrivs senare ha kastats i en hög av döda människor och hästar, något Jacobsen förklarar som ”en stor ynch” att se.⁶⁴ Den våldsamma scenen har uppenbarligen inte lämnat Jacobsen oberörd. Jacobsens reaktion utmärks tydligt med hans förklarande av hur det just var en ”stor ynch” att bevittna mordet. Jacobsen känner medkänsla och empati för offret. Empati är visserligen en reaktion i sig men vad Jacobsen inte visar är något fördömande av händelsen. Snarare frågar han sig retoriskt vad kvinnor gör i krig från första början och menar att även om vissa kvinnor är ärliga framställs de inte som så i situationer som denna - ”thi om endskiönt nogle kand være ærlige, saa achtess de dog alle ichun for etc.”.⁶⁵ Grundtanken hos Jacobsen är här att kvinnan inte borde ha varit på plats under kriget från första början men han visar samtidigt medlidande för henne. I sig talar därför empatin för sig självt i form av reaktion på händelsen.

En annan, mindre våldsam, form av grymhet skildras av Jacobsen då han beskriver hur svenskarna i det ännu av dem kontrollerade Malmö lät förvisa femtio av stadens fattiga för att säkra att tillskottet på bröd inte skulle ta slut. Detta beskrivs det danska befälet utanför Malmö reagera på och han lät dessa ”stacheler” passera hur de ville i det danska belägringslägret. Danskarna beskrivs dock ha haft uppsikt nog för att inte låta någon möjlig medlare till den svenska sidan passera.⁶⁶ Precis som i exemplet med dråpet på officerskvinnan är det de värderande orden som talar för reaktionerna. I detta fall är ordet ”stacheler” eller ”stackare”. Sådana värderande ord tyder på att Jacobsen inte lämnats oberörd av händelserna och faktiskt reflekterar över dem. Återigen ser han empatiskt på det hela, den här gången på de femtio utvisade. Visserligen förklarar Jacobsen reaktionerna genom att referera till det danska befälet

---

⁶² Jacobsen, s. 35.

⁶³ Collstedt, s. 188-189.

⁶⁴ Jacobsen, s. 50-51.

⁶⁵ Jacobsen, s. 51.

⁶⁶ Jacobsen, s. 45.

men det kan inte råda någon misstro att han delar befälets opinion. Återigen syns dock inga tecken på att Jacobsen fördömer händelsen. Precis som i det förra exemplet slingrar han sig iväg från detta genom sina vidare skildringar, denna gång i form av hur danskarna var på alerten i fall om någon av de femtio skulle bära med sig ett meddelande till den svenske kungen Karl XI.

Ett tredje exempel där man kan läsa en mer direkt reaktion på krigets grymheter utifrån Jacobsens krönika är i hans skildringar av Karl XI:s bränningar av byarna i Landskronatrakten under decemberdagarna 1676, ett ämne som bland annat tagits upp i Leides artikel om utvecklingen under försvenskningstiden i det området.⁶⁷ I sin krönika skriver Jacobsen att under eftermiddagen den 11:e december lät Karl XI sätta ”mange skiønne landtzbyer” i brand runt Landskrona. Detta inkluderade byar som Tullstorp, Säby, Glumslöv, Kvistofta med flera. Jacobsens teori över varför denna nedbränning skedde var för att svenskarna ville hindra danskarna från att komma först, ta ut proviant för vintern och förmodligen bränna ner byarna själva.⁶⁸ Här, till skillnad från de ovan nämnda exemplen, får vi inte reda på vilka individerna är eller hur hårt de drabbats. Detta gör dock ingen skillnad för Jacobsen då han använder sig av värderande ord för att uttrycka sin reaktion på händelsen. Citatet ”mange skiønne landtzbyer” talar i sig för hur Jacobsen såg det som synd att bränna ner dessa. Han kanske till och med ansåg, om han hade skrivit det, att det var ”en stor ynch”. Oavsett fallet ger Jacobsen en reaktion, också denna av ren empati. Ett annat ord som talar för Jacobsens syn på händelsen är då han förklarar bränningarna av byarna som en ”förskræchelige ildebrand”. Det kan vara så att bränningen var av en stor skala men ordet ”förskräcklig” tyder faktiskt på en åsikt.

Ett rent ställningstagande går faktiskt att finna i skildringarna av Landskronabränningarna: ”de Danske haffde umueligt iche nedbrudt saa mange byer och brugt dennem til brende”.⁶⁹ Här ger Jacobsen ett indirekt fördömande av svenskarnas nedbränningar av Landskronas byar. Genom att jämföra med hur danskarna omöjligtvis kunnat utföra en sådan mängd bränder fördömer Jacobsen indirekt bränderna svenskarna satt igång. Intressant nog finner vi alltså inte i denna skildring bara empati utan även en form av fördömelse, om än en indirekt sådan medan ett öppet och direkt fördömande fortfarande lyser med sin frånvaro.

---

⁶⁷ <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/849/634> s. 398-399 - 06/11-2016.

⁶⁸ Jacobsen, s. 78-79.

⁶⁹ Jacobsen, s. 78-79.

Medan Jacobsens krönika faktiskt är full av våldsskildringar och exempel på grymheter som begåtts av både svenskar och danskar under kriget, är det dock inte alla av dessa som förklarar händelseförloppen i detalj. Ett av de första exemplen på grymheter i krigsföringen tyder på detta. Skildringen i fråga beskriver intagandet av Landskrona, den 11:e juni 1676. I sin krönika skriver Jacobsen att efter segern vid Landskrona påbörjade de danska trupperna en plundring av staden för att hindra svenskarna från att själva ta ut nödvändigheter från staden. Denna plundring beskrivs dock inte ha orsakat Landskronas borgare mycket skada, mestadels på grund av att Kristian V ”strengeligen förböd” sina soldater att plundra vidare.⁷⁰ Här framkommer bristen på detalj som logisk då plundringen trots allt inte varade tillräckligt länge för att orsaka någon större skada men om man jämför med den tretimmarsplundring danskarna förde vid Kristianstad framgår Jacobsens brist på detalj som mer klar. I skildringen av det danska intagandet av Kristianstad skriver Jacobsen tydligt att innan stridigheterna hade Kristian V lovat de danska soldaterna en tre timmars plundring av staden. Denna plundring beskriver Jacobsen ha kostat bönderna en ”megett stor skade” trots att vissa uppenbarligen fick beskydd av danska befäl, något dessa var väldigt tacksamma över. Allt det som tidigare hade tillhört svenskar och svensksinnade blev dock taget utan någon som helst pardon. Jacobsen skrev att det byte man tog från Kristianstad, i form av kistor och andra rikedomar, senare fördes vidare genom det av danskarna övertagna Landskrona och Helsingborg för att senare skeppas vidare till Själland.⁷¹

Trots förklaringarna av hur plundringen kostat Kristianstadsborna en stor skada benämns inte i detalj hur stor skadan var och inte heller hur stor del av befolkningen som dog under plundringarna. I sin artikel skriver Collstedt att bristen på detalj beror på att Jacobsen individualiserar krigets offer på olika sätt, där befälhavares livsöden vanligtvis lyfts fram mer än allmogens, andra icke-stridande parters och från de meniga soldaternas öden. Collstedts förklaring kan tyckas därför som relativt rimlig i relation till skildringarna av både Landskrona och Kristianstads plundringar.⁷² Jacobsen beskriver trots allt hur ett befäl skadas under striderna vid Landskrona.⁷³

I dessa skildringar av ett kollektivt, och inte fullt så detaljerat, lidande kan man återigen finna en form av reaktion, dock på ett indirekt sätt. I sig kan krönikans innehåll i dessa två exempel ses som främst sakligt och objektivt men det faktum att Jacobsen nämner befolkningen alls

---

⁷⁰ Jacobsen, s. 41.

⁷¹ Jacobsen, s. 48.

⁷² Collstedt, s. 193.

⁷³ Jacobsen, s. 40.

kan i sig tydas som en form av empati för befolkningen. Rent diskursanalytiskt står trots allt borgarna i centrum då plundringarna nämns och denna teori stärks av det faktum att Jacobsen själv var kyrkoherde och förtrogen hos folket, såsom påpekat i kontexten.⁷⁴ Rangordningen för hur stor skadorna var under plundringarna, såsom citatet ”megget stor skade” är förmodligen det som mest talar för Jacobsens empati med borgarna. Precis som ovan saknas även dock här ett personligt fördömande, då Jacobsen inte beskriver händelserna som illdåd utan snarare visar sitt medlidande för befolkningen. Kort sagt – om det inte finns en direkt reaktion i dessa skildringar finns det åtminstone en indirekt för befolkningens vägnar.

Jacobsen visar visserligen inget fördömande för sidornas gärningar men han visar dock ibland fördömande för de situationer vissa drabbade befinner sig i. I det ovan nämnda exemplet med den havande danska officerskvinnan vid Halmstad frågade sig Jacobsen trots allt vad kvinnor gjorde i krig från första början och kallade officerskvinnans intentioner oärliga.⁷⁵ I sig kan man se detta som en reaktion. Det är inget fördömande mot den som dödade henne utan snarare ett fördömande av de val som kvinnan gjort och som fått henne att bli dödad från första början. På liknande sätt skriver Jacobsen i samband med en skildring av en massaker på danska soldater strax utanför Helsingborg. Jacobsen beskriver här hur den svenska armén, på väg mot Helsingborg, stötte på ett läger med sjukliga danska soldater under ledarskap av en dansksinnad tysk officer vid Hyllinge bro, stavat i krönikan som ”Höuliinge krug”. Enligt Jacobsens skrivelser lovade danskarna en obehindrad passage för svenskarna, men svenskarna, trots danskarnas svaga tillstånd, attackerade istället de sjuka. I denna skildring kritiserar Jacobsen intressant nog den tyska officeren. Detta grundar sig i att om han inte hade slagit läger som han gjort och istället, med hären, marscherat mot Helsingborg där de hade kunnat få skydd, hade de varit bortom all risk att falla offer för svenskarna.⁷⁶ Empati visar Jacobsen dock, om än indirekt, för de danska soldaterna då han beklagar att de inte hade tagit sig till Helsingborg där de hade kunnat överleva men han fördömer samtidigt befälet för att inte ha rört sig vidare utan istället satt upp läger. Fördömandet läggs därigenom, precis som för den danska officerskvinnan, på den drabbade individen och valet denne gjorde vilket i sig ledde till olyckan.

---

⁷⁴ Collstedt s. 184-185.

⁷⁵ Jacobsen, s. 51.

⁷⁶ Jacobsen, s. 63.

2.1.2 Partisk tendens mellan danskt och svenskt

Det torra och neutrala upplägget i Jacobsens krönika, som bland annat beskrivits av Collstedt, framkommer tydligt i stora delar av Bok II och skildringarna av 1676 års händelseförlopp.⁷⁷ Jacobsens författarroll som uppstaplare av insamlat material, såsom påpekat av Weibull, visar detta.⁷⁸ På grund av detta består Bok II först och främst av skildringar av krigets händelseförlopp och militärstrategiska aspekter. Nämnvärda exempel inkluderar Jacobsens ovan nämnda skildring av landstigningen vid Ystad den 27:e juni 1676. Jacobsen nämner visserligen hur, efter diplomati mellan svenskarna i Ystad och den danska flottan, danskarna började bombadera staden tills den gav upp och även hur svenskarna gjorde ”god modstand” men ställer sig samtidigt inte på någons sida. Slaget skildras i huvudsak i form av händelser, såsom hur bombardemanget var tvunget att skjutas upp den 26:e juni på grund av stiltje, och statistiska uppräknings över hur många som dött på var sida.⁷⁹ På liknande sätt skildras även händelseförloppen som ledde till landstigningen vid Råå den 29:e juni. Återigen visas statistiska uppräknings, denna gång genom hur stor invasionsstyrkan var (700 segel starka), och benämmandet av landstigningens händelseförlopp, såsom hur den danska landstigningen inte bemöttes av något våldsamt motstånd. Detta berodde på Karl XI:s förflyttning av svenska soldater till Malmö.⁸⁰

Jacobsens direkta ställningstagande är frånvarande i majoriteten av Bok II:s händelseförlopp och flera exempel på dess saklighet kan nämnas. En frånvaro av en direkt nationskänsla är igenkännlig genom hela Bok II som bland annat tydliggörs av att Jacobsen inte identifierar sig med vare sig Kristian V av Danmark eller Karl XI av Sverige, utan kallar dem, på ett jämlikt sätt, titlar som ”Hanss Majjestett” och ”Kongen aff Danmarch/Sverrige”.⁸¹ Avsaknaden av nationskänsla i Jacobsens krönika är något som bland annat Åberg tar upp i sin bok.⁸² Som ovan nämnt skrev Jacobsen även sin krönika på ett väldigt sakligt och statistiskt sätt i form av uppräknande av döda i strid. Detta gör han för både svenska och danska förluster utan någon tydlig tendens. Ett exempel är vid Kristianstad där han tydligt räknar upp först svenskarnas förlust och sedan danskarnas eller uppräknings av döda och skadade efter slaget vid Lund.⁸³

---

⁷⁷ Collstedt, s. 187.

⁷⁸ Weibull, s. XXXIII.

⁷⁹ Jacobsen, s. 34-35.

⁸⁰ Jacobsen, s. 36, 35.

⁸¹ Jacobsen, s. 34-35.

⁸² Åberg, s. 124.

⁸³ Jacobsen, s. 47; Jacobsen, s. 74-75.

Vissa former av ställningstagande går dock att finna i Jacobsens krönika. Många av dessa är dock indirekta. Ett av de mer uppenbara exemplen är det faktum att majoriteten av skildringarna av 1676 års första hälft utgår från ett främst danskt perspektiv. Denna skildring görs väldigt noggrant och följer den danska armén från landstigningarna i Ystad och Råå till slaget vid Halmstad. Skildringen i sig tar med både rent strategiska beslut, krigsbrott och annan trivia.⁸⁴ Bland detta inkluderas Kristian V:s förbud av plundring i Landskrona (något som även kan ha beslutats rent strategiskt) och skildringarna av hur danska befälhavare lät, under Kristianstads plundring, beskydda vissa skånska borgare av ren empati.⁸⁵ Anledningen till denna fokus kan man diskutera men det kan ha varit så att detta indirekta ställningstagande var en konsekvens av vilken sida som hade makten vid vilket tillfälle. I början av kriget på skånsk mark, under sommaren 1676, tycktes det som om Danmark skulle lyckas med att återerövra sina förlorade landskap. Detta ändrades först med slagen vid Halmstad och Lund, varav de nästan enbart danska skildringarna i Jacobsens krönika slutar. Såsom Sanders påpekar i sin bok var lojalitet och trohet något som både de svenska och danska sidorna krävde av befolkningen under Skånska kriget, och denna förändring i skildringen kan ha skett just på grund av detta.⁸⁶ Om det inte hade varit för det faktum att Jacobsen, som ovan nämnt, beskriver händelserna mestadels strategiskt och benämner både svenska och danska förluster hade detta varit en särskilt trolig anledning. I sig strider teorin om ett tvingat ställningstagande någorlunda emot bristen på en nationskänsla, såsom påpekat av Weibull och Åberg, men detta beror mestadels på svårigheterna att välja en sida utan att allt för allvarliga konsekvenser skulle drabba en.⁸⁷ En liknande händelse beskriver trots allt Jacobsen om sin kollega, biskop Peder Winstrup i Lund. Winstrup kontaktades av den svenska befälhavaren i Malmö och blev beordrad att skicka ut ett plakat till Skånes kyrkoherdar och präster för att med hot om att om allmogen skulle ge information, skatt eller proviant till danskarna skulle svenskarna låta avrätta dem, något som Winstrup beskrivs ha vägrat då han inte ville komma i ond ton med varken svenskar eller danskar.⁸⁸

En annan, möjligtvis mer trolig anledning, hade dock varit att Jacobsen följer den sida vars utveckling är som mest rörlig vilket självklart hade, under början av 1676, lett till att han följde främst den danska utvecklingen. Som ovan nämnt började den danska tendensen att mynnas ut efter slaget vid Halmstad till en mer jämlig utveckling, vilket kan ha varit på grund

---

⁸⁴ Jacobsen, s. 34-49.

⁸⁵ Jacobsen, s. 41, 48.

⁸⁶ Sanders, s. 26-28.

⁸⁷ Weibull, s. XXXIV; Åberg, s. 124.

⁸⁸ Jacobsen, s. 45.

av den förändring som skedde då. Som nämnt i kontexten började kriget någorlunda vändas vid Halmstad.⁸⁹ Man kan dock lägga märke till ett visst ställningstagande för danskarna även efter slagen vid Halmstad och Lund. Ett praktexempel är i Jacobsens skildringar av Karl XI:s bränningar av byarna i Landskronatrakten där han påpekar att danskarna ”haffde umueligt iche nedbrundt saa mange byer”.⁹⁰ Jacobsen gör även en religiös liknelse vid hur det svenska belägringsarbetet av Helsingborg i slutet av 1676 gick långsamt på grund av sjukdom. Svenskarnas död, beskriver Jacobsen, var inte så mycket som Gideons svärd utan snarare som Herrens svärd.⁹¹ Termen ”Herrens svärd” är i detta fall intressant, som om Jacobsen ansåg det Guds vilja att svenskarna skulle lida för försöket att återintä Helsingborg. Sådana religiösa referenser är talande för Jacobsens ställningstagande i sig självt. Collstedt påpekar dock att dessa sällan görs.⁹² Ett något mer direkt ställningstagande gör faktiskt Jacobsen, men inte för någon av de stridande sidorna utan snarare för sin egen hembygd och Skåne. Med meningar som att Skåne var ”den fornemmeste brud her skulde dandzes om”, förklaringen av de av svenskarna nedbrända byarna i Landskrona som ”mange skiönne landtzbyer” och den ovan nämnda empatin för lokalbefolkningen tyder på att han främst ställde sig på den skånska sidan.⁹³ Detta är en tes som också Åberg bland annat har påpekat i sin bok.⁹⁴

Det må vara att det är svårt att hitta något riktigt personligt ställningstagande från Jacobsen. Detta är dock inte fallet hos majoriteten av den skånska befolkningen. Jacobsen ger ett flertal gånger exempel på skåningarnas tendenser och partitaganden, varav några av de mer uppenbara är i början av år 1676. Under den ovan nämnda landstigningen i Ystad beskriver Jacobsen hur stadens borgare, efter ett bombardemang mot staden, tog kontakt med danskarna, kapitulerade och svor trohetsed till den danska kungen.⁹⁵ Detta är dock i sig ett framtvingat ställningstagande, på grund av att det gjordes just under hot om militärt våld. Sanders tes om lojalitetsproblematiken i Skåne under Skånska kriget blir särskilt uppenbar i detta fall. Befolkningen var tvungen att underkasta sig den övermakt som var i kontroll vid det tillfället.⁹⁶ Flera exempel på skåningarnas sidotagande för det danska partiet ges dock vid skildringen av landstigningen i Råå och intagandet av Helsingborg. Vid landstigningen den 29:e juni och intagandet samma dag skriver Jacobsen om att den danska flottan inte bemöttes

---

⁸⁹ Isacson, s. 36-39.

⁹⁰ Jacobsen, s. 78.

⁹¹ Jacobsen, s. 83.

⁹² Collstedt, s. 188.

⁹³ Jacobsen, s. 36, 78.

⁹⁴ Åberg, s. 124.

⁹⁵ Jacobsen, s. 34-35.

⁹⁶ Sanders, s. 28.

av något som helst motstånd. Detta berodde på Karl XI:s truppförflyttningar till Malmö. Jacobsen skriver även att när Kristian V anlände till staden välkomnades han av folket och att Helsingborgs magistrat lämnade stadens nycklar till den danska kungen och svor de också, likt borgarna i Ystad, trohetsed.⁹⁷ Här, till skillnad från i fallet med Ystad, finner vi ett direkt ställningstagande från den skånska befolkningen. Vad vi kan få ut av detta är att sidotagande från den skånska befolkningen varierade. De kunde ha varit dansksinnade från början med en åsikt om att danskarna skulle komma för att befria dem, såsom i fallet med Helsingborg, eller blivit hotade till underkastelse som i Ystad.

2.1.3 Jacobsens syn på snapphanar

Om det står någon uppenbar och direkt tendens att finna i Jacobsens krönika så finns den främst i hans skildringar av snapphanarna. Såsom framgått flera gånger i krönikan ställde sig Jacobsen skeptisk mot snapphanarna. Detta är något som Åberg bland annat har påpekat i sin bok.⁹⁸ Den första benämningen Jacobsen gör om snapphaneaktivitet i Skåne sker under andra hälften av 1676. Jacobsen beskriver i sin krönika att under oktoberdagarna, under sin marsch ner mot Skåne, var den svenska armén under Karl XI drabbad av hunger och generell brist på förnödenheter. Detta ledde till att Karl XI uppmanade alla bönder i trakten kring Fagerhult, stavat i krönikan ”Farholt”, att skänka proviants åt de svenska soldaterna om de inte ville riskera att få sin egendom tagen från dem. Arméernas tagande av mat och kläder var ingenting bönderna i Fagerhult tycks ha tyckt om, då Jacobsen tydligt skriver i sin krönika att ”offuer dette bleffue bönderne saa galne, att de toge deriss bösser och skiöde paa deriss kongiss eget folch, saa att snapphaneriet begyndtiss nu först udi Farholt sogn”.⁹⁹ Forskningen tar i sig inte upp exakt var snapphanerörelsen under Skånska kriget hade sin begynnelse men Jacobsens skildringar av befolkningens ilska över skatterna är något som känns igen utifrån Sanders undersökningar om snapphanarna.¹⁰⁰ Vad som dock är värt att nämna är det faktum att Jacobsen skildrar ursprunget till snapphanarna. Då de svenska arméerna tog den skånska befolkningens ägodelar satte upproren igång, något som Jacobsen, om man vill se det utifrån de ovan nämnda skildringarna av krigets grymheter, förklarar med empati. Detta är dock det enda försvarande ställningstagandet Jacobsen gör för snapphanarna. Jacobsen var visserligen, som ovan nämnt, främst för Skåne men ställde sig skeptisk mot snapphanarna.

---

⁹⁷ Jacobsen, s. 36.

⁹⁸ Åberg, s. 124.

⁹⁹ Jacobsen, s. 61-62.

¹⁰⁰ Sanders, s. 41.

En hel del faktorer förklarar Jacobsens skepsis mot snapphanarna. I en skildring under det andra halvåret av 1676 skriver Jacobsen att snapphanarna attackerar och stör svenskarnas transporter av proviants och manskap från Småland till Skåne. I denna skildring gör Jacobsen till och med en liknelse mellan snapphanarna och "Lucifer", djävulen, som om de vore något ut av ett Guds gissel.¹⁰¹ Det intressanta i denna skildring är att Jacobsen främst hade ett danskt eller ett skånskt ställningstagande, som det skrivits om ovan. I detta fall ställer han sig istället på svenskarnas sida, om än något som fortfarande är ovanligt, och fördömer snapphanarnas störande av transport av manskap och proviants. Anledningen till varför Jacobsen gör detta är dock ett mysterium, särskilt med tanke på hans tidigare ställningstagande för den lokala befolkningen och hans indirekta kritik mot svenskarna. Det hela blir dock mer klart i en av hans andra benämningar av snapphanarna. I denna benämning skriver Jacobsen att snapphanarna egentligen både attackerade svenskar och danskar och jämför dem med rövare och mördare. Något Jacobsen förtydligar med att säga att sådana finns och har funnits i alla krig.¹⁰² Detta tillsammans med snabba benämningar av snapphanarna som "mordiske" och "ugudelige" och "blodige menniskier" tyder på en väldigt skeptisk syn på det skånska snapphaneriet under kriget.¹⁰³ Bortsett från det faktum att Jacobsen använder sig av religiösa liknelser för att uttrycka sin skepticism mot snapphanarna går detta även emot Collstedts tes om att Jacobsen sällan gör religiösa liknelser i sin krönika.¹⁰⁴

Vad vi kan få ut från dessa skildringar är att Jacobsen främst ser på snapphanarna som plundrare och tjuvar, alltså den ursprungliga, men även den svenska, benämningen av snapphanar enligt Sanders och Rystad.¹⁰⁵ Visserligen kriminella av de rena konsekvenserna till kriget, men trots allt kriminella. Utifrån sådana öppet fördömande citat om snapphanarna som "ugudelige" och "mordiske" tycks det dock som om Jacobsen inte tar någon hänsyn till orsakerna bakom snapphaneriet. Tvärt om förklarar han ju att plundrare och tjuvar har funnits i alla länder och i alla krig. Det diffusa begreppet "snapphanar" får alltså en värdeläggning här i form av främst plundrare och rövare, något som Jacobsen uppenbarligen inte ställde sig positivt till. Jacobsen visar inte heller något intresse för de av danskarna organiserade friskyttarna för år 1676, då dessa inte ens nämns. Anledningen till att han öppet fördömer snapphanarna istället för de danska och svenska sidorna kan ha att göra med att snapphanarna inte kunde jämföras med sådana statsmakter som kungarikena Sverige och Danmark och

---

¹⁰¹ Jacobsen, s. 63-64.

¹⁰² Jacobsen, s. 65.

¹⁰³ Jacobsen, s. 64, 69-70.

¹⁰⁴ Collstedt, s. 188.

¹⁰⁵ Sanders, s. 37; Rystad, s. 287.

därför var det säkrare att beskylla dem för plundringar och grymheter än att beskylla de stridande arméerna och dess kungar för plundringar och grymheter. En statsmakt med lag och ordning sågs därför med blidare ögon av Jacobsen än de icke-statligt ledda snapphanarna.

2.2 Bok III – Skåneland 1677

2.2.1 Grymheter och reaktioner

Till skillnad från i Bok II över 1676 är det värt att lägga märke till hur lite fokus Jacobsen lägger på ickestridande parter situation i Bok III över 1677. Sett ur ett större sammanhang nämner Jacobsen sällan de ickestridandes lidanden i skildringarna av det året. Detta har istället fått ge vika för skildringar av grymheter som begåtts av de stridande sidorna emellan och rent krigsstrategiska drag och mål. Bland grymheter mot stridande parter inkluderar bland annat svenskarnas avrättningar av snapphanar genom att krossa deras lemmar.¹⁰⁶ Visserligen benämns på vissa håll bönder och borgare som vanligtvis kan ses som ickestridande men dessa har nu oftast ett aktivt stridande ställningstagande istället för att skildras som offer. I Jacobsens skildringar av svenskarnas bombardemang och intagande av Kristianopol i Blekinge beskrivs bland danskarna ha varit ”70 Blegindsfarer och Gynger” som senare beskrivs ha blivit hängda av svenskarna. Om det inte hade varit det faktum att Jacobsen benämnt dem som ”iblant disse Danske” hade man lätt kunna ta dem för vanliga Blekingebor och annan allmoge, men dessa har uppenbarligen varit aktivt stridande för danskarna.¹⁰⁷

Detta är dock inte att säga att ickestridande inte får någon som helst roll i skildringarna över 1677. De första riktiga gångerna en ickestridande part benämns i relation till kriget är i Jacobsens skildringar av det svenska pacificeringståget över Blekinge och Skåne under vintern och tidig vår det året. Efter att ha intagit Kristianopol och återtagit Blekinge beskrivs svenskarna ha skrivit ut plakat som de läst upp för allmogen eller skickat ut till de lokala sockenprästerna att läsa upp. För att försäkra de blekingska böndernas trohet tvingade man även alla av manligt kön att skriva på ett antal punkter som fastslog troheten till den svenska övermakten.¹⁰⁸ Detta kan mycket väl ha skett under hot av nedbränning eller plundring, och Jacobsen citerar själv ett svenskt befäls plakat där det står att om den blekingska och skånska befolkningen inte visade trohet till Sverige skulle de ”hiemsögiss med ild och brand och icke

---

¹⁰⁶ Jacobsen, s. 89.

¹⁰⁷ Jacobsen, s. 91.

¹⁰⁸ Jacobsen, s. 91-93.

skaaniss barnett udi wuggen”.¹⁰⁹ Detta är i sig ett praktexempel på vilka konsekvenser trohetsproblematiken kunde ge under Skånska kriget, såsom påpekat av Sanders. Om man inte erkände sin trohet till den tillfälliga övermakten riskerade man liv och lem.¹¹⁰ Detta i sig kan faktiskt ses som en indirekt grymhet. Visserligen benämner inte Jacobsen något exempel på någon våldsam händelse kopplad till detta men det faktum att allmogen tvingades under hot av våld erkänna en övermakt kan i sig räknas som en grymhet. Tyvärr ger inte Jacobsen något speciellt ställningstagande i dessa skildringar, varken i form av ett direkt fördömande eller i form av den empati som han visat i många av 1676 års skildringar. Jacobsens neutralitet bemärks särskilt i form av refererandet till svenskarnas plakat och skrivelser till allmogen istället för egna skildringar. Därigenom är det svårt att få fram en reaktion på pacificeringen. Collstedts tes om Jacobsens neutralitet via referenser till myndighetspersoners uttalanden samt olika texter, lagar och förordningar blir här tydlig.¹¹¹ Vad som därigenom inte lyser igenom är hans tes att Jacobsen skulle genom dessa bevisa gärningarnas legitimitet, då Jacobsen inte fördömer pacificeringen eller rättfärdigar den på något sätt utan refererar bara till den.¹¹²

Visserligen förekommer även mer direkta skildringar av våldsbrott och grymheter i krigsföringen mot ickestridande även för året 1677. Dessa skildras dock sällan fullt så noggrant eller ofta som i Bok II över 1676. Det första exemplet på direkt grymhet mot ickestridande på skånsk mark Jacobsen nämner för år 1677 är under svenskarnas belägring av Kristianstad. Jacobsen beskriver tydligt hur Karl XI och den svenska armén belägrade staden och försökte tvinga ut danskarna med ”hunger och sult”. Trots att danskarna kunde ta sig ut via ett å-utlopp under början täpptes detta snart till av svenskarna.¹¹³ Det är uppenbart för läsaren att denna utsvältningsbelägring förmodligen påverkade Kristianstads borgare och andra ickestridande men Jacobsen nämner ingenting om konsekvenserna. Det är uppenbart att han istället lägger fokus på de stridande parterna i belägringen då han snarare refererar till den svenska belägringsstyrkan och de belägrade danskarna utan att benämna borgarna. Vi finner därför inte heller någon reaktion för de ickestridandes vägnar och läsaren lämnas i ovisshet över hur svårt belägringen drabbade borgarna och de ickestridande. Det hjälper inte heller att Jacobsen aldrig nämner läget innanför Kristianstads murar efter denna händelse utan följer

---

¹⁰⁹ Jacobsen, s. 95.

¹¹⁰ Sanders, s. 26-27.

¹¹¹ Collstedt, s. 187.

¹¹² Collstedt, s. 194-195.

¹¹³ Jacobsen, s. 99.

snarare skildringar av stridigheter under belägringen istället.¹¹⁴ Inte heller när Jacobsen förklarar hur svenskarna beslutade sig för att bränna ner stora delar av staden ger Jacobsen någon detaljerad skildring av händelsen.¹¹⁵ På liknande sätt skriver Jacobsen om hans första benämning av plundring på sydsvensk mark 1677 under danskarnas belägring av Helsingborg den 1:a april. Då denna beskrivs ha misslyckats av Jacobsen retirerade majoriteten av danskar mot Landskrona. Några stannade dock kvar och plundrade fram tills de blev upptäckta och ihjälskjutna av svenskarna.¹¹⁶ Inte heller här benämns hur stor skadan var och inte heller benämns vilka som drabbades, om det var borgare eller svenskar. I även detta fall råder brist på detalj och därigenom en brist på reaktion.

Den enda riktiga reaktionen på krigets grymheter mot befolkningen och andra ickestridande som Jacobsen ger är i hans skildringar av hur den danska undsättningshären återvände till Landskrona. Efter att ha misslyckats med att driva bort den svenska belägringsstyrkan återvände den danska hären till Landskrona, som de ursprungligen marscherat från. Där beskrivs de ha dragit fram som ”en syndflod” och tagit all proviant och allt bete som de hittade. Jacobsen påpekar visserligen att danskarna hade fått lov att ta gammalt bete från bönderna men han påpekar att då danskarna drog fram ”giorde de reent bord med alting”.¹¹⁷ Det intressanta begreppet i denna skildring är just ordet ”syndflod”. Här ger Jacobsen, till skillnad från andra skildringar i Bok III, en reaktion, inte bara av empati för bönderna utan även ett fördömande av den danska plundringen. Genom att göra en religiös liknelse med den bibliska syndaflo den uttrycker Jacobsen ett förakt för hur danskarna drog fram och tog lokalbefolkningens egendom, samtidigt som han även visar empati för böndernas förlorande av denna egendom, hans brist av benämning av dessa till trots. Åter igen strider detta emot Collstedts tes om bristen på religiösa analogier i Jacobsens krönika.¹¹⁸

I stort sett råder det en generell brist på benämning av lokalbefolkningens och andra ickestridande parters situation och lidande i Jacobsens skildringar över året 1677. Jacobsen inleder Bok III med att förklara hur detta särskilda år var det märkligaste och föränderligaste i hela krigets historia. Att aldrig hade de nordiska kungarna slagits mot varandra så som de gjorde det året.¹¹⁹ Detta ger lite av en förklaring av varför Jacobsen gjort det upplägg som han gjort för 1677 års bok. Majoriteten av boken skildrar trots allt de strategiska dragen och

---

¹¹⁴ Jacobsen, s. 148-149.

¹¹⁵ Jacobsen, s. 147.

¹¹⁶ Jacobsen, s. 102.

¹¹⁷ Jacobsen, s. 142.

¹¹⁸ Collstedt, s. 188.

¹¹⁹ Jacobsen, s. 86.

stridigheterna mellan både danskarna och svenskarna. Collstedts tes om att våldet för Jacobsen inte framställdes som ett etiskt problem kan tyckas betydligt mer tydligt för 1677 års skildringar än för det föregående året där Jacobsen vanligtvis gav reaktioner mer ofta än sällan.¹²⁰ I sin bok påpekar Åberg att Jacobsen främst ställde sig på böndernas sida och även om detta visar sig vara sant för 1676 verkar det som om detta inte är fallet i lika hög grad för 1677.¹²¹ Här distanserar Jacobsen sig snarare från bönderna, borgarna och andra ickestridande och fokuserar snarare främst på de stridande sidorna. Weibulls och Collstedts tes om ett opersonligt perspektiv framställs här som betydligt mer tydligt än för 1676 därigenom.¹²²

2.2.2 Partisk tendens mellan danskt och svenskt

Om Jacobsens neutralitet inte var en säkerhet för år 1676 är den definitivt det för år 1677. Det finns många aspekter i Bok III som talar för detta. Jacobsens distansering från lokalbefolkningen och andra ickestridande för att lägga mer fokus på de stridande sidorna istället är inte den enda aspekten som talar för detta. Precis som i Bok II över 1676 ger Jacobsen även i 1677 års skildringar exempel på statistiska och strategiska uppräknings. Nämnvärda exempel för respektive inkluderar Jacobsens uppräknade av stupade efter det svenska återtagandet av Helsingborg efter rang och sida och hur Karl XI och svenskarna marscherade från Helsingborg till Kristianstad i syfte att blockera staden.¹²³ Men neutraliteten visar sig också i skildringarna av de båda sidorna. Som ovan nämnt lägger Jacobsen betydligt mer fokus på de två stridande sidorna för år 1677. På detta sätt lägger Jacobsen betydligt mer tid till att förklara båda sidors händelseförlopp parallellt med varandra, från den ena sidan till den andra sidan. Ett praktexempel på detta är händelseförloppet under danskarnas belägring av Malmö som beskrivs helt jämlikt mellan de båda sidorna.¹²⁴ Även i längre beskrivningar, såsom skildringarna av upptrappningen till slaget vid Landskrona, kan man lägga till hur skiftande det är mellan dansk och svensk beskrivning.¹²⁵ Detta tillsammans med den ovan nämnda benämningen av båda kungar som ”hanss Maijt.” och ”kongen av Sverrige/Danmarch” påpekar en neutral ställning till krigets två stridande sidor.¹²⁶

---

¹²⁰ Collstedt, s. 192.

¹²¹ Åberg, s. 124.

¹²² Collstedt, s. 187; Weibull, s. XXXIII.

¹²³ Jacobsen, s. 86.

¹²⁴ Jacobsen, s. 114-117.

¹²⁵ Jacobsen, s. 102-111.

¹²⁶ Jacobsen, s. 86, 94.

Det är visserligen sant att Jacobsens skildringar över 1677 är mer jämlika och neutrala än för 1676 års skildringar, men man kan dock lägga märke till en viss tendens åt ett håll, särskilt i början av Bok III. Denna gång är det dock inte den danska sidan som Jacobsen skriver mest om utan snarare om den svenska. Särskilt sympatiserande verkar han skriva om Karl XI som flera gånger om porträtteras som både rationell och sympatisk. Under det svenska pacificeringståget i Blekinge och Skåne till exempel beskrivs skåningarna ha blivit tvingade att fördriva snapphanarna från byarna och städerna och därigenom undvika att komma i kontakt med och hjälpa dem. Detta beskrivs många skåningar inte kunnat göra, men Jacobsen citerar Karl XI angående ämnet där han uppenbarligen sagt ”kand vi med vor armee iche dempe snaphanerne, langt mindre kand landmannen dempe dem”.¹²⁷ På liknande sätt lär Karl XI ha sagt enligt Jacobsen då de svenska befälen insisterade med att bränna ner Ängelholm för att hindra snapphanar för att komma dit: ”thi ... kand vi med voriss armee indtet ödelegge de skielmere langt mindre kand landtmanden giöre det, och naar vi ere borte, saa kommer de jo hid igien.”¹²⁸ Weibull påpekar i sina förord bland annat hur Jacobsen såg på Karl XI på ett sympatiserande sätt och med ett drag av mildhet, något som bland annat kan läggas märke till i dessa skildringar av kungen.¹²⁹ Detta strider i sig emot Collstedts tes om Jacobsens syn på kungamakten som kritisk.¹³⁰

Jacobsen tycks också sympatisera någorlunda med svenskarna i sina skildringar över 1677. I en skildring beskriver Jacobsen hur ett danskt befäl och tre soldater blev fångade i Lund, utklädda som bönder, då de försökte rymma från stridigheterna. Svenskarna beskrivs ha menat att de infångade danskarna inte alls betedde sig som ”oprichtige cavallierer” på grund av detta.¹³¹ Jacobsen skriver inte att han delar denna åsikt explicit men påpekandet av händelsen över huvud taget är intressant och kan tyda på ett ställningstagande för svenskarna, då det inte finns något i jämförbar stil från den svenska sidan med detta för år 1677. En annan skildring som kan tolkas som svensksinnad är Jacobsens skildringar över vilken stor skada snapphanarna beskriva ha begått mot svenskarna. Jacobsen skriver tydligt i dessa skildringar att ”mangen en braff svensk karl maatte ufurmodentlig döe for de ugudelige menniskiers hender”.¹³² Orden ”braff svensk karl” är intressanta i detta sammanhang då det faktiskt beskriver svenskarna med värderande ord. De beskrivs som modiga jämfört med

---

¹²⁷ Jacobsen, s. 97, 148.

¹²⁸ Jacobsen, s. 148.

¹²⁹ Weibull, s. XXXV.

¹³⁰ Collstedt. s. 196

¹³¹ Jacobsen, s. 100.

¹³² Jacobsen, s. 105.

snapphanarnas beskrivning som ”ugudelige”. Tillsammans med detta hör även till en skildring av danskarna i sämre ljus. Detta inkluderar skildringen av de flyende danskarna som att de inte uppträtt som ”oprichtige cavallierer” och även hur han beskrivit de plundrande danskarna i Landskronatrakten som ”en syndflod”.¹³³

2.2.3 Jacobsens syn på snapphanar

Något som dock är sig likt i skildringarna över 1677 är Jacobsens syn på snapphanarna, som tycks vara, precis som i skildringarna för år 1676, vara präglade av skepticism. Termen ”ugudelig” som han använde om snapphanarna för förra året dyker upp även denna gång som en förklaring av snapphanarna och deras gärningar. I sin krönika beskriver Jacobsen hur de uppmaningar de lokala prästerna gjort till snapphanarna att lämna ifrån sig sina vapen misslyckats. På grund av detta, skriver Jacobsen, beslutade sig en viss professor i Lund att han, ”som en indfödd Skaaning nochsom med sin weltalenhed” skulle avråda snapphanarna från deras ”ugudelige leffnett”.¹³⁴ Visserligen tycks Jacobsen referera till den ovan nämnda professorn men det faktum att han själv har beskrivit snapphanarna som ogudliga i tidigare skildringar bevisar inte bara på att han delar professorns ståndpunkt utan även själv har ansett detta från första början. I en annan skildring beskriver Jacobsen snapphanarna bokstavligen som en plåga man inte kan bli av med. Efter att ha beskrivit svenskarnas avrättningar av snapphanar skriver Jacobsen hur dessa sedan har blivit uppmuntrade att fortsätta deras motstånd av danskarna och att detta lett till att fler och fler snapphanar uppkommit. Jacobsen skriver själv att ”naar en snaphane bleff affliffuet, saa kom der 10 udi hanss sted igien”.¹³⁵ På detta sätt beskrivs snapphanarna som en plåga som var svår att bekämpa, oavsett avrättningar eller fredliga uppmaningar. I den ovan nämnda skildringen av snapphanarnas attack på svenskar beskriver Jacobsen även hur ”mangen en braff svensk karl maatte uformodentlig döe for de ugudelige menniskierss hender.”¹³⁶

Detta är dock inte att säga att Jacobsen inte visar empati för snapphanarna i hans skildringar över 1677. På detta håll dock beskriver han dem inte som konsekvenser av krigets omständigheter, som i förra årets bok, utan visar snarare empati på liknande sätt som i skildringarna av krigets lidande. I Jacobsens skildringar av snapphanarnas avrättningar

---

¹³³ Jacobsen, s. 100, 142.

¹³⁴ Jacobsen, s. 87.

¹³⁵ Jacobsen, s. 89.

¹³⁶ Jacobsen, s. 105.

beskriver han hur de, efter tvångsarbete, blev ”offuerleffuererede” till bödeln. Bödeln beskrivs sen ha tagit och slagit sönder snapphanarnas armar och ben.¹³⁷ Det faktum att Jacobsen, sin skepticism mot snapphanarna till trots, beskriver deras lidande tyder på att han trots allt visar någon form av empati för de lidande, likt hur han visat det i skildringarna av lokalbefolkningens, andra ickestridandes och även stridandes lidande under kriget. Detta är dock det enda empatiska ställningstagande vi finner till förmån för snapphanarna i 1677 års bok. Jacobsen visar alltså inte ofta någon empati för snapphanarna, liknande hans brist på empati för dem år 1676. Vad Jacobsen dock gör klart i sina skildringar är att han faktiskt gör en skillnad på snapphanar och snapphanar. I en skildring beskriver han hur ett mindre kompani svenskar blir attackerat av snapphanar och tvingas tillbaka. Jacobsen skriver att dessa inte längre ville jämföras med det öknamn det fått av svenskarna utan dessa ”letfredige knechte” ville hellre se sig själv som friskyttar.¹³⁸ Jacobsen själv tycks dock inte använda denna titel.

2.3 Komparation mellan de båda årens våldsskildringar, reaktioner och ställningstagande

2.3.1 Våldsskildringar mellan 1676 och 1677

Mellan åren 1676 och 1677 finns det många skillnader när det gäller hur Jacobsen skildrat och reagerat på våldet mot ickestridande. För år 1676 beskrivs våldsbrotten och grymheterna mot lokalbefolkningen och andra ickestridande ofta och man får en inblick i att kriget inte bara handlade om stridigheter mellan två arméer utan även om lokalbefolkningen som drabbades. Rent diskursanalytiskt levde trots allt Jacobsen i en tid där härarna livnärde sig på och tog skatter och mat från befolkningen, såsom påpekat av Sanders, och det är därför inte en överraskning att detta även är nämnt i skildringarna för år 1676. Detta var en tyngdpunkt han ville lägga fokus på i vissa skildringar, förmodligen då han trots allt levde mitt i lokalsamhället.¹³⁹ För år 1677 års räkning däremot skildras inte våldsamheterna mot ickestridande fullt så ofta utan Bok III fokuserar snarare på de stridande sidornas grymheter mot varandra. De få våldsbrott och grymhetsskildringar som faktiskt finns i 1677 beskrivs inte detaljerat och man får därför inte heller någon större inblick i befolkningens och andra ickestridandes lidanden, såsom man fick i 1676 års bok. Anledningen kan vara att Jacobsen

---

¹³⁷ Jacobsen, s. 89.

¹³⁸ Jacobsen, s. 89.

¹³⁹ Sanders, s. 21-23.

trots allt skrev i början av Bok III att 1677 var ett väldigt händelserikt år och att Danmark och Sverige aldrig hade slagits mot varandra så som de gjorde det året. Ur ett diskursanalytiskt perspektiv verkar därför Jacobsen ha lagt tyngdpunkterna för år 1677 främst på de stridande sidorna istället på grymhetsaspekterna, med tanke på den intensitet i stridigheter danskar och svenskar emellan som rådde då.

I och med bristen på våldsskildringar år 1677, till skillnad från 1676, råder det även olika typer av reaktioner på våldet mellan de båda böckerna. I Bok II över 1676 framkommer ett flertal reaktioner på händelserna. De flesta av dessa är av ren empati och medlidande för de drabbade istället för fördömande reaktioner mot de som begått grymheter och våldsbrotten. I 1677 års skildringar framkommer sällan någon som helst form av reaktion, främst på grund av att skildringarna är så få. De skildringar som dock finns från 1677 är, likt 1676, också av ett mer empatiskt än ett fördömande slag. De gånger som Jacobsen faktiskt fördömer i båda böcker brukar det oftast vara av ett indirekt slag. I forskningsläget beskrivs Jacobsens ställningstagande mot krigets grymheter som generellt distanserat. Collstedt förklarar till exempel Jacobsen som moraliskt och etiskt likgiltig i hela krönikan och som en person som varken fördömer eller rättfärdigar våldsdåden. Samtidigt menar både Collstedt och Weibull att Jacobsen visar viss empati för krigets offer.¹⁴⁰ Delar av detta är förvisso korrekt men helt giltigt är det inte. Collstedt ser inte empatin som ett ställningstagande i sig, vilket jag gör. Må så vara att Jacobsen vanligtvis inte fördömer eller rättfärdigar gärningarna men i och med empatin ställer sig Jacobsen trots allt på en sida – offrens sida. Därför bör empatin egentligen ses som ett ställningstagande. Till viss del är ställningstagandet för offrens sida något som Åberg syftar på i sin bok där han skriver att Jacobsens ställningstagande främst var hos den skånska allmogen och bönderna.¹⁴¹ Även detta har en smula sanning i sig, om det inte hade varit så att krigets offer förklaras som en så bred kategori av ickestridande i Jacobsens krönika, varav Jacobsen visar empati för de allra flesta av de ickestridande som han nämnt och som drabbats av kriget. Jacobsen hade därför ett ställningstagande, främst för krigets offer. Inte på ett fördömande sätt utan snarare på ett empatiskt och bekymrat sätt. Detta bör alltså i sig ses som en form av ställningstagande. Bristen på fördömande kan generellt ses utifrån vad Sanders skrivit om lojalitets- och trohetsproblematik under Skånska kriget. Att

---

¹⁴⁰ Collstedt, s. 187, 192-193; Weibull, s. XXXV.

¹⁴¹ Åberg, s. 124.

fördöma sidornas aktioner kan även ses som en form av trohetsbrott, något som kunde ha kostat Jacobsen både prästämbetet och möjligtvis även livet.¹⁴²

2.3.2 Ställningstagande mellan krigets sidor mellan 1676 och 1677

Ett direkt ställningstagande mellan de två stridande sidorna saknas för både åren 1676 och 1677 i Jacobsens krönika. Neutraliteten upprätthålls av flera faktorer. Först och främst är det värt att nämna att Jacobsens krönika i stort sett är en samling av militärstrategiska skildringar från både den ena och den andra sidan. Dessa förekommer i form av noggranna beskrivningar av slagens händelseförlopp, motivering bakom marscher mot ett särskilt område eller en särskilt stad m.m. Till uppräknandet av krigsstrategi inkluderar även noggranna statistiska uppräknningar av militära styrkor och förluster i slag, både för meniga och för befäl. Jacobsen ger även många referenser till plakat och brev skrivna av befäl från de båda sidorna. Till neutraliteten och den bristande nationskänslan inkluderar även en likvärdig titulering av de båda kungarna Kristian V och Karl XI, främst i stil med ”Hanss Maijestett” och ”Kongen aff Danmarch/Sverrige”. Denna neutralitet och brist på ställningstagande är något som ofta påpekats i forskningsläget. Collstedt till exempel påpekar Jacobsens refererande till plakat och myndighetspersoners uttalanden och både Weibull och Åberg menar att en nationskänsla saknas i krönikan.¹⁴³ Vad ingen av dem riktigt anmärker dock är hur neutraliteten främst upprätthålls genom främst militärstrategiska skildringar. Visserligen påpekar Collstedt Jacobsens främst politiska intresse men i sig skildras betydligt mer krigsstrategi än politik i Jacobsens krönika.¹⁴⁴ Här kommer dock Weibulls tes om att Jacobsen främst var en samlare av material in, material som hade kunnat innehålla både krigsstrategiska planer och befäl och andra myndighetspersoners uttalanden, brev och plakat.¹⁴⁵

Att säga att Jacobsens krönika var helt neutral är dock en överdrift då det finns tecken på åtminstone indirekta ställningstagande, intressant nog för båda av de stridande sidorna. I Bok II över 1676 skildras, särskilt i början, nästan bara den danska sidan, visserligen på goda och onda grunder. Jacobsen ger även sympatiserbara skildringar av danskarna år 1676, såsom de ovan nämnda exemplen av Kristian V:s förbud av plundring i Landskrona och danska befäls beskyddande av Kristianstads borgare under tretimmarsplundringen där. För år 1677 är det

---

¹⁴² Sanders, s. 26-27.

¹⁴³ Collstedt, s. 187; Åberg, s. 124; Weibull, s. XXXIV.

¹⁴⁴ Collstedt, s. 194.

¹⁴⁵ Weibull, s. XXXIII.

snarare tvärtom. Visserligen skildras ett betydligt mer neutralt perspektiv år 1677, som ovan visat, men det skildras även ett indirekt ställningstagande för svenskarna. Här finner vi vissa sympatiserande skildringar, såsom Karl XI:s beskyddande av bönderna i Ängelholm och beskrivningar av svenskar under attack av snapphanar som ”braff” eller modiga. Samtidigt skildras danskarna i 1677 på ett mindre ljusst sätt, såsom hur de beskrivs av Jacobsen som en syndaflod då de drog fram över Landskrona efter återtåget från Kristianstad. Vad ligger till grund för detta skifte i ställningstagandet? Om vi utgår från att Jacobsen skrev delarna av krönikan under förloppet av Skånska kriget kan det ha varit så att han påverkats av den lojalitetsproblematik som rådde i Skåne under kriget. Utifrån vad Sanders skriver krävde trots allt både danskarna och svenskarna trohet och lojalitet och om de fann Jacobsens krönika var det bäst att hålla sig på den sidan som hade makten vid det tillfället.¹⁴⁶ Åberg påpekar i sin bok att Jacobsen först ställde sig på den danska sidan för att efter slaget vid Lund hålla sig mer neutral.¹⁴⁷ Till viss del tycks detta vara korrekt även om det visar sig i krönikan att Jacobsen även tar parti för svenskarna år 1677. Isacson skriver i sin bok att majoriteten av skåningar under början av Skånska kriget ställde sig på danskarnas sida, vilket även kan ha gällt för Jacobsen.¹⁴⁸ Detta ses även i de skildringar Jacobsen gör av lokalbefolkningens tendens, särskilt för 1676 och krigets början. Rent mentalitetshistoriskt kan därför Jacobsens skifte i ställningstagandet ses som typiskt för den tid och plats han levde i. Innerst inne var han förmodligen dansksinnad men vände sida för att rädda sitt eget liv. På detta sätt strider detta emot neutralitetsprincipen, påpekad av bland annat Weibull.¹⁴⁹

2.3.3 Synen på snapphanar

I en jämförelse mellan 1676 och 1677 års skildringar är det bara synen på snapphanarna som ter sig oförändrad. Jacobsen ser skeptiskt på snapphanarna i båda åren och förklarar dem med skällsord som att de är ogudliga, mordiska och blodiga människor. Åberg påpekar bland annat Jacobsens skepsis mot snapphanarna i sin bok men han skriver även att Jacobsen ställde sig skeptisk mot samarbetet mellan dessa och de danska soldaterna, något som inte tycks finnas med i 1676 eller 1677 års skildringar.¹⁵⁰ Utifrån Jacobsens beskrivningar av snapphanarnas ursprung, att bönderna tog vapen i hand då svenskarna tog deras ägodelar, samt beskrivningen

---

¹⁴⁶ Sanders, s. 27-28.

¹⁴⁷ Åberg, s. 113.

¹⁴⁸ Isacson, s. 29-30.

¹⁴⁹ Weibull, s. XXXIV.

¹⁵⁰ Åberg, s. 124.

av snapphanars hindrande av svenska transporter att nå fram tycks det som om Jacobsens syn på snapphanarna är den av stråtrövare och plundrare. En syn som, enligt Rystad, svenskarna delade.¹⁵¹ Jacobsens syn på snapphanarna tedde sig alltså mellan 1676 och 1677 som relativt oförändrad. Det faktum att arméerna och kungarna inte fördöms lika öppet talar även för hur Jacobsen föredrog statlig organisation i kontrast till de oorganiserade snapphanarna.

---

¹⁵¹ Rystad, s. 286-287.

3 Resultat

Utifrån de undersökningar som gjorts i analyskapitlet kommer här svaren på frågorna som ställdes i inledningen att besvaras för att se om någon allmängiltig åsiktsbild på Skånska kriget går att dras ut från Sthen Jacobsens *Den Nordiske Kriigs Krønicke*. Ställde sig Jacobsen på någon särskild sida? Hur såg han på våldet? Vad var hans ställningstagande till snapphanarna? Frågornas svar kommer gås igenom sammanfattat var och för sig i jämförelse med forskningsläget och teorin. I analysen har det visat sig att något av en åsiktsbild faktiskt kan bli funnen, varav detta kommer gås igenom i takt med frågornas besvarande.

3.1 Frågornas besvarande

3.1.1 "Hur ställer sig Jacobsen till det Skånska krigets grymheter och våldsbrott?"

Även om Jacobsens krönika är full av främst krigsstrategiska skildringar lägger Jacobsen trots allt tyngd på våldet mot ickestridande, varav majoriteten av reaktioner på dessa våldsbrott finner läsaren i Bok II över 1676. Jacobsens syn på våldet och grymheterna är generellt kritisk och han uttrycker ofta empati för de ickestridande som drabbas av kriget. Han fördömer visserligen inte händelserna ofta men empatin i sig bör räknas som ett ställningstagande för de ickestridande då han trots allt lyfter fram de ickestridandes situation ofta. Utifrån en diskursanalytisk synvinkel spelade därför inte bara krigets strategiska händelseförlopp en viktig roll utan även det orättfärdiga våldet mot de ickestridande. Collstedt skriver i sin artikel att våldet inte tycks vara ett etiskt eller moraliskt problem för Jacobsen, men utifrån de empatiska reaktionerna kan man säga att så faktiskt är fallet. Annars hade inte Jacobsen tagit upp våldsamheterna eller reagerat på dem från första början.¹⁵² Vad Collstedt dock tycks ha rätt i är att Jacobsen snarare visar empati än fördömande, även om han inte räknar detta som ett ställningstagande och reaktion, som det egentligen bör.¹⁵³ På detta sätt framkommer trots allt det personliga, i motstats till vad Weibull skrev i sina förord.¹⁵⁴ Åberg skriver i sin bok att Jacobsen först och främst för böndernas talan, vilket delvis är korrekt då Jacobsen också inkluderar andra ickestridande i sina skildringar av det orättfärdiga våldet.¹⁵⁵ I denna undersökning framkommer alltså en annan bild av Jacobsens syn på våldet, då det

---

¹⁵² Collstedt, s. 187, 192.

¹⁵³ Collstedt, s. 192-193.

¹⁵⁴ Weibull, s. XXXIII.

¹⁵⁵ Åberg, s. 124.

framkommer att han trots allt hade mer av ett ställningstagande än vad den tidigare forskningen påpekat.

3.1.2 "Ställer sig Jacobsen eventuellt på någon särskild stridande sida?"

Om Jacobsen ställer sig på antingen den danska eller den svenska sidan kan man svara både ja och nej på. Inledningsvis är det dock nödvändigt att påpeka neutraliteten i Jacobsens krönika som upprätthålls främst genom de ovan nämnda krigsstrategiska skildringarna från båda sidor. Collstedt påpekar trots allt i sin artikel att Jacobsen tycks ha ett särskilt politiskt intresse i sin krönika. Collstedt refererar dock till referenser till lagar och plakat, och även om dessa framhäver neutraliteten också så är det främst de jämställda krigsstrategiska skildringarna som talar för neutraliteten, som analysen visar.¹⁵⁶

Att säga att Jacobsen inte visar något ställningstagande alls är dock falskt. Jacobsen visar ett, om än indirekt, ställningstagande dels för danskarna för år 1676 och dels för svenskarna för 1677. Det danska ställningstagandet motiveras främst av indirekta slag, såsom en enbart dansk skildring över kriget under stora delar av sommaren 1676 fram till slagen vid Halmstad och Lund. Även vissa selektiva skildringar av danskarna i positivt ljus, såsom hur kung Kristian V och de danska befälen uppenbarligen brydde sig om befolkningen, skildras också. Detta kan utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv ses därigenom som ett ställningstagande för danskarna. Åberg påpekar trots allt att Jacobsen tycks ha ställt sig på danskarnas sida för att efter slaget vid Lund ge ett mer avvikande och neutralt ställningstagande.¹⁵⁷ Detta står även i motsats till vad Weibull skrivit om att Jacobsen ställde sig neutralt.¹⁵⁸ 1677 ställer sig dock Jacobsen på svenskarnas sida, även om detta ställningstagande inte alls är lika starkt som det för de danska under 1676. Även detta ställningstagande motiveras bakom ett nästan enbart skildrande av svenskarna under början av 1677 men även vissa positiva skildringar av svenskarna och kung Karl XI, något som i sig strider emot Åbergs tes om ett neutralt ställningstagande efter Lund någorlunda.¹⁵⁹ Weibulls tes om att Karl XI skildrades av Jacobsen på ett ödmjukt sätt tycks dock stämma överrens med den svenska tendensen.¹⁶⁰ Generellt avbildas både Kristian V och Karl XI som förståndiga kungar, vilket kan tyda på att Jacobsen ställde sig generellt för en ordnad och organiserad stat med starka ledarfigurer,

---

¹⁵⁶ Collstedt, s. 194-195.

¹⁵⁷ Åberg, s. 113.

¹⁵⁸ Weibull, s. XXXIV.

¹⁵⁹ Åberg, s. 113.

¹⁶⁰ Weibull, s. XXXV.

såsom de två kungarna Karl XI och Kristian V, något som strider emot Collstedts tes om Jacobsens kritik mot kungamakten.¹⁶¹

Jacobsens skiftande i ställningstagande hade främst kunnat förklaras utifrån vad Sanders skriver om skåningarnas trohet och lojalitet under Skånska kriget, om att befolkningen svor trohet till den övermakt som hade kontroll vid det tillfället.¹⁶² Utifrån vad Jacobsen själv skrivit om den resterande befolkningens dansksinnade ställningstagande i början av kriget och utifrån vad Isacson skrivit om detta hade man därigenom, på ett mentalitetshistoriskt perspektiv, då Jacobsen trots allt var sockenpräst och i ständig kontakt med lokalbefolkningen, kunnat säga att Jacobsen förmodligen var främst dansksinnad men var tvungen att ändra ställningstagande i takt med hur kriget gick till svenskarnas förmån.¹⁶³

3.1.3 "Vad var Jacobsens syn på snapphanarna?"

Om Jacobsens syn på snapphanarna kan man sammanfattat säga att den var skeptisk och nedvärderande. Jacobsens illa omtyckande av snapphanarna blir särskilt uppenbart vid flera av de skällsord som han använde för dem, såsom att de var ogudliga, mordiska och blodiga människor. Visserligen påpekar Jacobsen snapphanarnas ursprung som grundat i svenskarnas tagande av böndernas egendomar men han visar sällan någon empati för dessa anledningar. Därför hade det varit säkert att säga att Jacobsens syn på snapphanarna var den av stråtrövare och plundrare, en syn som Rystad påpekar svenskarna delade.¹⁶⁴ Åbergs tes om Jacobsens skepticism mot snapphanarna tycks här vara sanningsenlig därigenom.¹⁶⁵ Då Jacobsen även tycks ha varit för organiserade stater med starka kungar, som ovan nämnt, kan det även tyckas uppenbart att Jacobsen ställde sig skeptisk mot snapphanarna, utifrån hans beskrivningar av dem som främst stråtrövare.

3.1.4 "Går det att urskilja en allmängiltig åsiktsbild på Skånska kriget från Sthen Jacobsens *Den Nordiske Kriigs Krønike*?"

Till viss del visar det sig att Jacobsens åsiktsbild är tämligen allmängiltig utifrån ett sydsvenskt och skånskt perspektiv. Jacobsens ursprungliga dansksinnade tendens i början av

---

¹⁶¹ Collstedt, s. 196.

¹⁶² Sanders, s. 26-27.

¹⁶³ Isacson, s. 20, 24, 29-30.

¹⁶⁴ Rystad, s. 286-287.

¹⁶⁵ Åberg, s. 124.

1676 kan lätt jämföras med hans egna skildringar av hur dansksinnade lokalbefolkningen var, särskilt vid danskarnas landstigningar i Ystad och Råå. I sin tes om att Jacobsen ställde sig på danskarnas sida först för att sen ställa sig mer neutral efter slaget vid Lund, påpekar Åberg även att detta var något många präster i Skåne gjorde.¹⁶⁶ Jacobsens beskrivning av befolkningen som främst dansksinnad bekräftas av bland annat Isacson i sin bok.¹⁶⁷ Ställningstagandesskiftet mellan den danska och den svenska sidan kan även förklaras utifrån Sanders tes om trohetsproblematiken hos den skånska befolkningen under kriget.¹⁶⁸ På ett rent mentalitetshistoriskt perspektiv, jämfört med resten av befolkningen, kan därför Jacobsen inte ha varit ett särfall utan delade deras ställningstagande för det mesta. Därigenom kan man fastslå att en allmängiltig åsiktsbild går att finna i Jacobsens krönika. Detta gäller dock endast på planet kring ställningstagande mellan de två stridande sidorna. Huruvida den skånska befolkningen, likt Jacobsen, såg på samma sätt på snapphanarna och krigets våldsamheter och grymheter vet vi inte.

3.2 Idéer till vidare forskning

Efter att ha utfört denna undersökning tycks det mig som om det fortfarande finns forskningsluckor att fylla igen. Denna uppsats har först och främst fokuserat på den skånska lokalbefolkningens perspektiv och åsiktsbild över det Skånska kriget. Generellt är detta ett outforskat ämne som lätt hade kunnat expanderas på från de olika stånden, bönderna, borgarna, prästerskapet och adeln, dels utifrån synen på våldet och utifrån sidotagande mellan danskarna och svenskarna. Generellt tycks det som om forskning om lokalbefolknings åsiktsbild, perspektiv och situation under tidigmoderna krig över huvud taget är ett ämne som kan expanderas på. Forskingen om lokalbefolknings sidotagande och lojalitet under tidigmoderna krig hade också kunnat expanderas på. Till aspekterna för vidare forskning, åtminstone på det skånska planet, hade även kunnat inräknas lokalbefolkningens relation till snapphanarna och skillnaderna och likheterna mellan dessa.

---

¹⁶⁶ Åberg, s. 113.

¹⁶⁷ Isacson, s. 20, 24, 29-30.

¹⁶⁸ Sanders, s. 26-27

3.3 Avslutning

I denna undersökning ville jag komma en allmängiltig åsiktsbild över det Skånska kriget närmare. Även om Jacobsens inblick ensam fick representera denna åsiktsbild tycks det som om hans syn på kriget, till viss del, kan ha varit lik den hos lokalbefolkningen, särskilt i form av sidotagande mellan Danmark och Sverige. En tendens visade sig alltså finnas i krönikan. Till viss del hade forskningsläget rätt med den yttre neutraliteten men med ett läsande mellan raderna och en undersökning av krönikans disposition och de urval Jacobsen lagt tonvikt på tycks neutraliteten inte ha varit hela sanningen. Jacobsen var trots allt inte helt reaktions- eller åsiktslös i sina skildringar utan reagerade med empati för krigets offer och visade ställningstagande för både svenskt och danskt, men även för den lokala befolkningen. Delar av forskningen som tagit upp befolkningens situation under Skånska kriget har ofta refererat till Jacobsens krönika. Man kan därför säga att om det inte varit för denna krönika hade vi kanske inte vetat så mycket om befolkningens situation under kriget som vi gör idag. Vad som dock var värt att lägga märke till var att Jacobsen, trots Collstedts påpekningar, faktiskt gjorde flera religiösa analogier, något som ytterligare förtydligade hans ställningstagande.¹⁶⁹ Som nämnt i ämnesvalsbakgrunden gick 1600-talets krig ofta ut över den lokala befolkningen, något som gjordes särskilt tydligt i Jacobsens krönika.

Att undersöka Sthen Jacobsens *Den Nordiske Kriigs Krønicke* utifrån ett opinionsbaserat perspektiv har varit en unik och intressant, men även prövande uppgift. Att handskas med den ålderdomliga danskan var definitivt inte det lättaste, men med tålamod och koncentration lyckades Jacobsens indirekta syn på kriget och dess sidor att hittas för att senare presenteras i denna undersökning. Att dyka in i en åsiktsbild från 1600-talet har i sig varit synnerligen intressant och befolkningens åsiktsbild under 1600-talets krig är ett ämne som jag anser bör tas upp mer i forskningen. Under uppsatsens gång har Lundahistorikern Hanne Sanders, vars arbete jag bland annat har refererat till, varit en utmärkt handledare som gett goda råd och givande rekommendationer, samt hjälpt till med vissa tolkningar av krönikans svårare delar. Ett stort tack till henne därför för att ha gjort uppsatsen möjlig.

Skånska kriget var förmodligen en av de blodigaste aspekterna i historien om Skånes försvenskning. Mellan danskar, svenskar och snapphanar fick lokalbefolkningen betala det högsta priset, inte bara i form av skatter och uppgivandet av proviant, mat och andra ägodelar, utan även med livet och sina gårdar. Skånska krigets konsekvenser ledde även till att Skåne blev tämligen folktomt. Landskronatrakten blev så gott som övergiven, såsom skildrat av

---

¹⁶⁹ Collstedt, s.188.

Leide.¹⁷⁰ Försvenskningen av Skåne skulle dock fortsätta ända in i tidiga 1700-talet. Först efter Stora nordiska krigets slut 1721 kan man räkna Skånes försvenskning som över och då hade Jacobsen redan varit död sedan tjugofem år tillbaka.

---

¹⁷⁰ <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/849/634> s. 398-399 - 15/11-2016.

Referenslista

Källmaterial

Jacobsen, Sthen, *Den Nordiske Kriigs Krønike. Utgifwen af Martin Weibull*, Lund 1897, C.W.A. Gleerups förlag, 1972 års utgåva

Litteratur

Börjesson, Mats, *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*, Lund 2003

Collstedt, Christopher, ”Kyrkoherden och krigskrönikören”, Marie Lindstedt Cronberg, Catharina Stenqvist (red), *Förmoderna livshållningar. Dygder, värden och kunskapsvägar från antiken till upplysningen*, Nordic Academic Press, Lund 2008

Dahlgren, Stellan och Florén, Anders, *Fråga det förflutna. En introduktion till modern historieforskning*, Studentlitteratur AB, 1996

Isacson, Claes-Göran, *Skånska kriget 1675-1679*, Historiska media och Svenskt militärhistoriskt bibliotek, Riga 2009

Rystad, Göran, ”Snapphanarna och det lilla kriget”, Göran Rystad (red), *Kampen om Skåne*, Historisk media, Lund 2005

Sanders, Hanne, *Efter Roskildefreden 1658 - Skånelandskapen i krig och fred*, Makadam, Göteborg Stockholm 2008

Weibull, Martin, ”Förord” Jacobsen, Sthen, *Den Nordiske Kriigs Krønike. Utgifwen af Martin Weibull*, Lund 1897, C.W.A. Gleerups förlag, 1972 års utgåva

Åberg, Alf, *Kampen om Skåne under försvenskningstiden*, Natur och Kultur, Stockholm 1994

Internet

Leide, Helga, ”Ödeläggelse och uppodling efter skånska kriget - En studie av gårdar, bönder och jordens uppodling i Landskronatrakten 1675-1700”, *Scandia* 1971

<http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/view/849/634> Senast hämtad 18/11 – 2016